

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Novembris Et Decembris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10263

Vita S. Elisabeth, Regis Hu[n]garorum filiaë.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77423)

cipere meruerunt. Maxonidius autem post quintum cęcitatis suę annu[m], hunc tumulum sanctu[m] adiit, lumenq[ue] recepit. Energumeni verò, Lupus, Theodulphus, Rucco, Scopilia, Nestariola, Tacihildis, ad hunc sanctu[m] tumulum sunt mundati. Sed & puellę duę, de Lemouicino venientes, oleo, quod ipse sanctus benedixit, perunctę, à nequitia, qua obfidebantur, mundatę sunt. Et quotidie ibidem ad corroborandam fidem nostram, mirabilia operatur Dominus, qui perpetualiter glorificat sanctos suos.

Artē de virtutem sancti olei.

VITA SANCTÆ ELISABETH, REGIS HVNGARORVM FILIAE, AVTHORE IACOBO MONTANO SPIRENSI.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Desideranti mihi per annos iam plurimos vitam & res gestas Elisabethae conscribere, ac meritissimae foeminae pro virili parte magnificas praedicare virtutes, partim verecunda quaedam ad scribendum lentitudo, partim occupationes obtulerunt honestae: Illa quidem, pro sui natura tantam scribendi mole[m] vel inchoare, nedum prosequi, grauiabatur: haec verò, si quae fuissent incepta, vario rerum strepitu minabatur singulis penè interruptum iri momenti. Verum ne sub agendarum praetextu rerum, in torporem aliquando se tarditas ipsa mutaret, fieretque merito reprehensioni obnoxium, quod antea non iniuria potuit excusari: tandem ad rem maturandam incumbere, tum proprii censura iudicij persuasus, tum contribulium quorundam desiderio veluti quodam classico excitatus, animum induxi. At (forte quispiam dicet) qua fiducia, quo fructu, cuius denique spe praemij? Fiducia certè, non ingenij, non eruditionis: quae quam sint angusta, nemo inter mortales me nouit intimius: sed magis diuinę gratia, quae nulli vnquam fuit ritè poscenti negata: fructu verò excitandae ad virtutem affectionis & meae, & aliorum, si qui nostra haec qualiacunque dignabuntur attingere. Denique spe praemij, non cuiuscunque, sed aeterni, sed immortalis, sed diuini. Nam temporarium, quod de cupiditate potest laudis humanae provenire, tam est insigni vanitate, tamque pudenda tenuitate, vt non possit non amentissimus censeri, qui eius gratia sacrarum se rerum tractationi dedit. Quid enim amentius vel esse, vel dici queat, quam indè momentariam venari gloriam velle, vnde totius dator boni Deus laudari vel solus debeat? Pudet meminisse iactantiae & appetitionis impudentissime quorundam, secularis fastu scientiae tumentium, atque ad inanem vulgi laudem emerendam & dies & noctes aspirantium, tanquam ea lucubratorum editarum iusta sit merces: qua tamen quum fuerint abundè perfructi, necesse est sui tandem eos poeniteat consilij, quòd, posthabita caelestis praemij perpetuitate, tanti nequiquam emerint poenitere. Scilicet imbecilles homuli, atque in putredinem conuertendi, ingenio & eruditione gloriolam quaerunt, cum Christus Iesus vitae magister, virtus, gloria & sapientia summi patris, doctrinam suam non sibi, sed patri referat acceptam, dicens: Mea doctrina, non est mea, sed eius qui misit me. Ioan. 7. Cum igitur & Deum in sanctis laudare, & eidem quicquid boni possumus, ascribere debeamus, hanc sanctissimę sanctitatis matronam, è diuarum numero selectam, pro concessio diuinitus ingenio laudare sic adnitemur, vt neque nostram, neque hominum, sed Dei laudem persanctè quaramus. Magnum profectò & graue onus, viresque nostras longè transcendens: Verum illi confidimus, qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Ioan. 15. Ad quem, vastum hoc rerum gestarum æquor emensuri, flaccida supplicis vela desiderij pandimus, flagitantes ea (quòd quidem de Crucis antenna funiculo spei nexa propendent) placidissimo sancti spiritus flamine distendi: vt inoffenso caruleu[m] iter cursu radentes, & fauos borealis aurę deuitemus afflatus, & ad litus appellamur optatum. Caterum quia multa nobis sacer vberis vitę decursus describenda suppeditat, nè verbosa prolixitate legentium oneremus fastidium, hac stylum arte temperabimus, vt minutiora succinctè, grauiora modestè, omnia dilucidè differamus.

In homines manis gloriola cupidos.

Ioan. 7.

Ioan. 15.

IRIUS
ber
ober
RV III
S

Nouēb. 19.
S. Elisabeth
parentes.

* Clingefo-
re

Num. 23. &
24.
Gal. 3.

Infans de-
sponderetur
filio Lant-
grauij.

Mater eius
multa mit-
tit munera
Lantgrauio.

Mater eius
tollitur ē
medio.

Elisabeth
pietas pue-
riliis.

LISABETH nobilissimis in Hungaria parentibus pgenita est, patre Andrea Rege, matre Gertrude Regi-
na. Pater eius in gubernando Hungarorum regno, non
solum diuitiarum opulentia, verum etiam (quod singu-
lare est optimorum in signe Regum) pietate & iustitia
præclarus fuit. Mater, quæ natura sexus infirmior ces-
seri poterat, ad eam magnitudinem virilis animi pruden-
tiamque nonnunquam exercuit, ut vel absente, vel oc-
cupationibus distento Rege, ipsa per se regni tractandi
negocia non sine laude curaret. Ferunt, genethliacum
quendam longè positum, qui * Clingfor vocabatur, pau-
cis ante horis, quam in lucem ederetur Elisabeth, prædixisse nascituram, natæque
nomen, indolem, virtutes, miracula, nuptias ac sponsi nomen: denique lætitiã
Ecclesiæ, tantarum gratia rerum declarandam, veluti ex siderum, quæ contem-
plabatur, ad spectu citata deprompsisse. Quam quidem prædictionem, qui diu-
no instinctum spiritu hominem volunt, veteris Balaami vaticinio comparant:
qui verò diuinatricem Astrologiæ vanitatem derident, intra famam reponunt.
Baptizata non multo post tempore, iuxta vocem Apostoli, Christum induit: indu-
tum, arctissimè tenuit: tantum, quoad vixit, nunquam dimisit. Lactentem adhuc
Hermannus Turingiæ maximus princeps (quem vulgò Lantgrauium vocant) Lan-
douico filio infanti, quanuis vtrinque minor ætas foret, quam quæ iure sponsalia
subire posset, missa legatione, desponderi procurauit. Quadrimam postea, missis
iterum legatis, afferri ad se precibus, & quidem facillimè, obtinuit, quod Regina pe-
ritioni libenter admodum annuere visa est: id quod etiam regia munificentiã de-
clarauit. Nam posteaquam legatis honorificè susceptis, benignè auditis, atque hu-
manissimè tractatis, filiam in argenteo cunarum toreumate, mollissimo cubantem
lectulo, & coram exhibuit, & commendauit, plurima quoque munerã simul obtu-
lit, vestes sericas, scyphos auro & argento graues, monilia, lunulas, vnionibus in-
textas corollas, annulos, fasciolas, calanticas, periscelides, muranulas, peristroma-
ta, itemque lauandæ filiæ fabricatum ex argento luterem: quin etiam culcitras
plumeas, puluillos, ceruicalia, linteola byssina, lodicesque, & alia id genus nõ pau-
ca, vim denique non mediocrem pecuniæ: Præcepitque, principi dicerent, ne pu-
taret his tantum muneribus liberalitatem suam limitari: destinare se, si diutius vi-
uere contingat, ad iocere gloriam, diuitias, honores, nec pati, ut priorum collatio
obliuione posteriorum vilescat: tantummodò bono esset animo, filiamque bene
commendatam haberet: se neque declarandæ munificentiæ, neque augendæ digni-
tati defuturam aliquandò. Legati, rebus ex animi sententiã prosperè confectis, no-
bilissimam virginem vnã cum donarijs accipientes, in Turingiam sunt reuersi, atque
à principe, proceribus, aulicis miro cum gaudio suscepti. Osculo mox infantis ap-
plicata Elisabeth, principem & omnes, qui tum aderant, pro tam iucunda futu-
rum nuptiarum repræsentatione exhilarauit quamplurimum. Iamque triennium
ibi exegerat, cum ecce scædo rumore percubuit, Reginam infidiosa procerũ quo-
rindam machinatione fato concessisse.

CAP. II.

Hoc æui agens Elisabeth, argumenta quædam sæpenumerò, ac veluti prog-
nasmata futuræ sanctitatis edebat. Basilicas nanque sanctorum ingressa,
pro altari quolibet nunc genua figere, nunc puellari decencia prosterni, nunc
oculos manusque attollere, & si quando inter ludendum (ut habet ætas illa) proxi-
mè clausi templi fores accessisset, humi procumbere, & sacra limina crebris oscu-
lari. Luçtandi etiam studio occasionem humilitatis quærebat, statutam suam scire
admodum ad alicuius è sodalibus mensa corpusculum: quam vbi tenero arcuata
complexu, artificio rotatu afflixisset, statim & ipsa prostrata, veniam petendo, offen-
siunculam, si qua intercessisset, deprecabatur. Decimam quanque portionem
lucelli, quod ipsi ex lusu prouenisset, pauperibus erogabat puellis, debito illas ob-
stringens Dominicam præcationem & Angelicam salutationem fundendi. Iam
nonum

nonum ingredi annum coeperat, cum repente praeter omnium opinionem princeps ipse, sponsi pater, ex hac vita migravit. Aetatis deinceps incrementum, accessione profectuque virtutum accumulans, id imprimis faciendum sibi destinaverat, ut omnibus in rebus Deum pra oculis haberet, illum inspectorem cordis humani cogitaret, illum penitus praesentem haud segniter observeret, illius causa vestium decorem, carnis lenocinia, mundi vanitatem abijceret, procul caret, contemneret. Votius quotidie preces Deo fundebat: quas interdum si quopiam impedita negotio intermississet, noctu persolvebat. Diuum Iohannem Apostolum, praeter cetero intermississet, noctu persolvebat. Diuum Iohannem Apostolum, praeter cetero intermississet, noctu persolvebat. Diuum Iohannem Apostolum, praeter cetero intermississet, noctu persolvebat.

Lanegraui-
us mōstrat.

Nota piam
Christiano-
rum cōsue-
tudinem.

Festos dies
in tenera
aetate vt co-
luerit S. Eli-
sabeth.

CAP. III.

EDUCABATUR vna cum Elisabeth Agnes, soror sponsi, virgo admodum pulchra. Quae dum ad ecclesiam eundem esset, pari vestium ornatu decorata, parique coronarum, gemmis auroque fulgentium, instructa gestamine, Sophiam sponsi matrem modico intervallo (vt nobilium mos est) antecedeant. Ingressis templum, coronam Elisabeth confestim deponeret, atque tandiu inglorium verticem ostendere perseuerabat, quoad riuu sacrorum completo, domum redire monebatur. Quod cum Sophia, veluti temere factum, vehementer displiceret, percontanti cautam ita respondit Elisabeth: Absit a me tara procul impietas, vt ibi caput meum turrito fastu micantis coronae superbiat, vbi caput Saluatoris mei spinis coronatum acerbe compungitur. Ita iam tunc diuina charitas in casta puellaris animi praecordia, animaduersione Dominicae passionis veluti mucrone quodam, vulnus agere coepit, eaque sibimet deinceps vendicare. Sed quia virtutem sequitur inuidia, & innocentium vita reprobis semper esse despectui solet, coepere nonnulli ex aulicis tenerae virginis verecundiam iniurijs afficere, laceffere contumelias, mordere commatibus, clanculo carpere, atque palam cachinnis, nutu, cauillis incessere. His accedebant Sophiae & Agnetis supradictarum mores, ab Elisabeth humilitate vehementer discrepantes: cum haec seipsam despiciens, mundi vanitatem, honorem excellentiam, vestium gloriam pro sordidis haberet: illa vero in contrarium prorsus affecta, nihil minus amare, colere, praeferre, quam quae amaret, coleret, praeferreret Elisabeth, videbantur: haec praeterquam Deo, placere nemini cuperet: illa vt mundo placerent, parui referre iudicaret, si Deo displicerent. Ita mentium diuersi affectus, morum quoque dissimilitudinem (vt afolet) expresserant: vnde exortus liuor, sic innocenti puellae ad virtutem gradum fecit, vt illis ruinae non parum occasione praestaret. Auxit quoque inuidiam quotidianae conuersationis humilitas, per quam sacra virgo, relictis nobilibus & purpuratis, pauperum magis & ancillarum gaudebat consortio, fruebatur alloquijs, operibus occupabatur: intantum vt Sophia crebro diceret, illam sanctimonialium contubernio sociandam esse, quod vitam ipsis quam simillimam praefere ferret, nihilque ageret genere suo dignum. Erant & procerum quidam, quorum effrenatam petulantiam

In ecclesia
vt se gesserit.

Habet etiam
los & obre-
ctatores su-
os puella
sanctissima.

Eius humi-
litas.

IRIUS
ober
ober
RV III
S

pauloantè commemorauimus, qui Elisàbeth, quòd dotem (vt ipsi garriebant) de finatis imparem nuptijs attulisset, aut Hungaris remittendam, aut alteri cui libet ex nobilibus collocandam in matrimonium, contenderent. Inter hæc inuidenti- um verba, veluti rosa spinarum aculeis compuncta, Elisàbeth quàm latissimè dif- fuso mansuetudinis odore, cum se contemptui haberi videret, ab ijs præcipue, quibus obseruari debuerat, verita nè quouis detrahentium molimine superata, vi- am desereret humilitatis, post vberissimas lachrymas, totis ad Deum præcordijs confugiens, suam illi causam enixissimè commendauit: Nec spes orantem frustra est, sponso deinceps ad eius amorem argumenta non dubia demonstrante, pro- pensumque animum, vbi ex itinere domum reuertisset, tum munusculis, tum ca- sto amplexu edente.

CAP. IIII.

Nectamen interea temporis iactare procerum quorundam cessabat improbi- tas, nihil prorsus nuptiarum inter principē & Elisàbeth fore: dotem ab Hun- garia, esse perquam tenuem: puellam, nobilissimi principis neque præstantiæ con- gruere, neque animo sedere: proindè remittendam suis quamprimum esse. Hanc falsam persuasione[m] passim in vulgus dissipari, Gualterus quidam vir nobilis mo- lestè ferens, principem aliquandò inter viam, quid de asciscenda sibi in matrimo- nium Elisàbeth destinasset, familiaritèr percontatur. Cui ille, ostenso grandi mo- te, respondit, se, si mons aureus totus esset, sibi que daretur optio, altero duntaxat id est, aut monte, aut Elisàbeth matrimonio potiendi, posthabitorum sacre virgi- nis cōiugio amplissimam auri mole[m]: ob id inuidorum blaterationes prorsus mi- nimi facere scire: illos, quæ iactassent, probare non posse: perbreui declaraturum, quo erga virginem animo foret. Hoc responsum ad Elisàbeth perferre Gualtero deposcenti, non modò à principe facta est perferendi potestas, verum etiam, quò verbis maior fides haberetur, additum munus. Erat autem è speculari lapide, in- tenuissimas crustas fisso, gemina facie speculum sic fabrefactum, vt pars vna viri mo- do translucida, colorumq; fucis nuda esset: altera Christianæ crucifixionis picu- ram præferret. Quo munere donata virgo, dici non potest, quanto sit affecta gau- dio: cum & sponsum in admisso semel amore constare, & oblarantium inuidiam nihil effecisse experimētis adnotaret. Transgressam deinde nubiles annos, vxorem princeps duxit, celebrauitq; apparatu magnifico nuptias, simul & blaterones men- dacij conuincens, & quæadmodum ipse in virgine non opes, non pulchritudinem, non generis excellentiam, sed honestissimorum integritatem præstantiæq; mo- rum quæsiērit, declarans.

CAP. V.

Inito matrimonio Elisàbeth nil de feruoris pristini remisit intentione, sed in- fupèr auxit in dies, accumulauitq; studia bonarum actionum. Enimuerò animum contemplatione cælestium rerum pascēbat, corpusculū vigilijs, precibus, ieiunijs exercebat. Exhorrere etiam nūm sæpenuerò solebat plumbei lecti male blandam mollitiem, verita nè carni plus iusto indulgēs, Christi amore fieret indigna. Ob id noctū, deserto principis accubitu, ipso vel quiescente, vel dissimulante, vel etiā pa- lam consentiente, maturiùs exurgere, precibus operam dare, ac semet suaq; omnia Deo commendare solita erat. Ad eò quoque nocturnæ huic precationi principem fauissè constat, vt persæpè manu sua genibus nitentem sustentauerit, quò ad preces illa finiret: subindè admonens deprecantem, caueret, nè vigiliarum prolixitate macerato corpusculo, capitis ac sensuum viuacitatem exhauriret. Porrò nè graui- ori somno depressa, religiosum precandi morem negligeret, pedis quas mulier sancta monuerat, dormientem se excitarent. Hoc vt quamcautissimè fieret, princi- pemq; productiores latèrent excubiæ, iisdem præceperat, pedum digitos lenitèr tam diu attraherent, donè experrectam sentirent. Quod dum vna illarum, Istintru- dis nomine, incautiùs per cæcæ noctis tenebras attentat, casu pedem attraxit prin- cipis. Qui expergestus, & rem, vt erat, intelligens, pro cognita vxoris consuetu- dine, haudquaquam molestè tulit expergestantis imprudentiam. Tanto autè ser- uore nocturnam hanc deprecandi assumpserat deuotionem, vt sæpiusculè sit pro- lecto super stratos humi tapetas depræhensa dormire. De quo ab ancillis repræhen- sa, verentibus eam asperitatè malè aliquandò cessurâ, respondit duplex ea castiga- tione lucrum sibi prouenire, q̄ lecti mollitiem posthaberet, quòd virili contracta
abstinere

Sponsi eius
erga illam
amor.

Nuptiæ eius
& sponsi ce-
lebrantur.

Ina matri-
monio vt
se gesserit.

Nocturnæ
vigiliæ &
preces.

Nota q̄ mol-
liter cubet.

abstineret: ita enim vacuum carnalibus delicijs mentē, celestibus facilius aptari. Querebatur interdum indigniorem sese fuisse, quam ut suam Christo virginitatem dedicaret. Nec tamen ob hoc segniore maritum dilectione profecuta est: à quo etiam aliquò proficiente, non facild abesse patiebatur, quavis tellus aut gelu horrifceret, aut niuibus tegetetur, aut immodicis caloribus fatisceret, aut imbrum precipiti lapsu maderet. Nimirum didicerat, illo presente tam in vigilijs, quam in precibus, nihil se damni facere. Arctiori deinde semet obseruationi dedens, sexto quoque hebdomadis die virgarum flagellis in tenerum corpus animaduertit. Itidem in Quadragesima, ac interdum noctu, cum ad precandum surrexisset, ancillarum agebatur ministerio, cum interea dolorem ipsa veluti non sentiens, alacritate mirabili dissimularet.

CAP. VI.

Per idem tempus sacerdos Christi Conradus Marpurgensis, vita & eruditione præclarus fuit. Is facta sibi à Pontifice maximo potestate, verbum Dei per Alemanniam prædicandi, ad eò dexteritate pariter & autoritate concionandi valuit, ut non minus seueritate rebelles compesceret, quam bonos alliceret animare que comitate. Verbis vita adamusim respondebat. Erat enim diuitiarum & ambitionis contemptor, religionis Christianæ ardens zelator, hæreticorum hostis ac impuginator accerrimus. Ecclesiastica bona neq; per se ambire nõ habita, neq; suscipere oblata vnquam est adnotatus. Vestis illi vulgarem nõ excedens, mensa frugalis, domesticæ disciplinæ fama incolumis. Huic Ludouicus clarissimus princeps oēs templorum præfecturas ac sacerdotia, quæ ipse conferre habebat, conferendi in quos vellent, potestatem dedit, vtq; ab Elisabeth obedientia matrimonio cõgruens præstaretur, assensus est: quam illa & deuotissimè præstitit, & studiosissimè seruauit, nõ solum toto biennio, quo princeps postea superuixit, verum etiã posteaquam è vita migravit, & quidē multo promptiorē absolutioremque. Habiturus aliquando concionē idem magister de rebus (vt solebat) diuinis, eidem Christi famulam interesse præceperat. Quod cum illa, inopinato sororis viri sui aduentu præpedita, non impleret, statim velut in obediēti remandat (incertum, seriò, an tentandi astu) nõlle se deinceps quicquã ipsi iubere, quæ datã obedientia fidē tam facild rupisset: vteretur deinde libertate sua: haud eum se virũ esse, qui verba sibi dari aquo animo postet ferre. Hoc nuncio vehementer Elisabeth percussa, magistrum postridē maturius adit, deiectisq; in terram profundo pudore luminibus, veniã sibi dari suppliciter poscit. Quã cum ille veluti indignabũdus auersaretur, ad pedes eius regia mulier, nulla habita generis sui ratione, aduoluitur, ea demum humilitate veniã consecuta, cæsis tamen prius ancillis, quarum forsan negligentia causam huic offensæ dederat. Solebat in conuiuio, præter morem nobilium fœminarum, principi proxima residere, volens etiam hac in parte suam erga illum charitatem demonstrare, licet hoc ipsi non parum afferret incommoditatis. Nam accepto magistri mandato, ne quo victu, per vim, aut per aliud compilationis genus parto, aleretur, magno prorsus cogitationum æstu iactari cœpit, dum mensã assidens, nunc hos, nunc illos attingere veretur: dumque ad singula edulia conscientia scrupulo permouetur, omnibus pariter abstinere tam non potuit, quam non debuit. Tres ancillarum, fo-

Amor eius erga maritum.

Ferijs sextis flagellis caeditur.

Conradi Marpurgensis laus.

De iure patronatus hoc dicit. F. S. Elisabeth, assensu mariti, permittit obedientiam.

Eccē quam profundē se humiliarit.

Vnde victũ sibi paratit.

Nota religionem mariti eius.

IRIUS
ober
ober
RV III
S

Inter epulas miro artificio studet abstinentia.

Deo propitio, lautè accipiemur & humaniter. Neque verò continuo illam inter exquisitas etiam ciborum lautitias temperantiæ subibat obliuio, astu quodam officioso genium suum fraudare solitam. Enimverò dum nunc principem alloquitur, nunc his lautiores buccellas apponit, nunc illis poculum officij gratia porrigit, nunc statoribus ancillis ve negocium aliquod iniungit, etiam ipsa à non curantibus esitare putari poterat: cum tamen alijs affatis expletis, sapius ipsa famelicum triclinio excesserit, tortulisque mellitis, aut arido pane sustetari habuerit necesse. Cæterum si cui ademptam iniuste rem familiarem comperisset, cõfessum damnatum omne ita refarcire curauit, ut is, qui iacturam fecisset, non tam perdidisse, quam commutasse, res suas videretur.

CAP. VII.

Crucifixi imago concepta, quid in ea effectum.

ADuenerat festus quidam dies, cum Elisabeth preciosis ornata vestibus, auream que capite gestans coronam, ac familia frequenti stipata, de more Christianis rebus diuinis inter futura, in subiectam arci diuorum basilicam ibat. Ingressam primo statim contuitu Crux Dominica, atque ex ea pendens imago Saluatoris, penitissimè compunxit, compunctæ lachrymas excussit, lachrymanti talia cogitantibus suggestit: En creator & redemptor meus, nudo corpore, breui duntaxat præcinctus tegmine, mea causa ignominiosam in Cruce mortem oppetit. At ego miseræ gemmis, auro, bysso & purpura contexta, vitam celestibus indignam beneficiis perdo magis, quam ago. Illius caput intra Pilati aedes spinea corona dispunxit: meum verò aurea venustat. Illum ab amicis & discipulis deseruit, Iudæorum vallarum opprobria: me numerosa circumdatam familia, cuncti mirantur, suspiciunt, honorant. Hic meus est erga illum obseruantia feruor, hæc animi gratitudo, hoc vicariæ dilectionis munus. Me miseram, me infelicem. Sic illius obediō præceptis, beneficia reuoluo, vestigia sequor, qui me, cum non essem, creauit, perditamque suo sanguine redemit. Tantæ autem hi cogitatus intentionis erant, ut destituto viribus corpuscule, ac facie tota in pallorè versâ, repente regia mulier humi velut exanimis prolaberetur, cunctis, qui eam stipabant, vehementi pauore percussis, clamoribus; fors tantisper sacris vndis adspargere perseverantibus, dum stupore cessante, cõpositæ mentis redderetur. Hac defectiōne veluti quodam oraculo persuasâ, precioso decem-

Vitæ cilio. Absente marito ut segeserit.

cæps amictu, quoad eius personam, quam gerebat, honestas pateretur, abstinuit, ita ut sepe numero sub holosericis vestibus cilicium gestaret. Principem si quando loquens proficiscentem sequi non posset, domi remanens, omnem prorsus vestium sibi cultum interdixit, amictu natiui coloris cõtenta, ut à plebeijs haud multum differret. Tum etiam precatationum assiduitate, verberum vsu, vigiliarum productione carnem spiritui subiugans, blandientes pro arate voluptates, haud secus, atque iam viduam agens, edomabat. Reuerso principe, etiamnum ipsa, quam ad tempus vitæ gratia seposuerat, vestem comptiorem resumebat, scitè admodum declarans, quid absente marito castam vxorem, quid domi agente præferre deceat. Tentantibus & opulentas quasdam mulieres, quibus familiariter deuincta erat, abstrahere à luxu preciosarum vestium, exemplo simul & verbo. Nec eam fessellit euentus. Nam etsi difficili primùm aditu, pertinaci tamen instantia aliquandò, quod volebat, perfruasit: effecitque, ut quædam illarum, voto etiam perpetuæ castitatis semet obstringerent. Tres præterea liberos ex Elisabeth præstantissimus princeps sustulit, filium vnum Hermannum nomine, paterni principatus heredem, duasque filias quarum vna Duci Brabantia in matrimonium collocata est: altera sanctimonialium ascita collegio, atque in dominam electa, illis religiosè præfuit. Cæterum Elisabeth partu edito, post expletum legitimi temporis spatium, quo se limitate continere consueuerunt puerperæ, ipsa per se gestare sobolem, atque nudis pedibus, amictu lanceo, mediocri comitatu, per decliuem saxosi montis iter deportatam templo inferre, illatam vnâ cum cereo funali ponere super aram solebat. Reuertendū hinc domum, mox pauperulam mulierem obiter adnotatam, & tunica donatam, & pallio.

CAP. VIII.

Eius erga pauperes misericordia. Iob 31.

Maxima sanè commiseratione erga pauperes, atque in commodis membrorum laborantes erat, ut ei concinne admodum sancti Iob verba contulerent: Ab infantia mecum creuit miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Huic virtuti, nè sterilis esset, adiuncta erat munificentia: ad quam cum sua sponte incita-

men omnibus ad eò cupidè paupertatem præferbat, vt hanc non magis seculares animi præ istis contemnant ac fugiant, quantum ipsa magnificeret atque ex-
 teret: id quod non obscure sequenti declaratur exemplo. Magnates quidam ac
 purpurati, ex Hungaria ab Rege patre Elisæbeth missi, ad principem venire nunci-
 abantur. Quo audito, princeps vxori, Doleo, inquit, soror, ac molestè sero, te
 non habere dignas genere tuo vestes, quibus decenter ornata, nobilissimi patri
 tui legatis & apparere, & placere (vt cupio) posses. Obstant angustia tempore
 quò minùs artificio manu nouis paratis, pro dignitate res confici queat. Ad quæ
 illa: Non est, ait, frater, quòd grauatim feras hanc indecentiam, quam ego min-
 mi semper putauit. Nolo enim vestibus placere humano conspectui, nè mon-
 bus displiceam Deo. Paulopòst supradicti legati arcem ingrediuntur, honori-
 cè suscepti. Qui cum iniunctæ legationis exposuissent mandata, confestim
 ipsorum petitionem Elisæbeth venire est iussa. Ingressam totius pulchritudinis
 author tanto decore venustauit, vt hyacinthina veste & preciosissimis ade-
 nata margaritis, non sine magna omnium admiratione appareret. Principi præ-
 ter cæteros in stuporem verso, ac secretius causam sciscitanti, subridens Eli-
 beth respondit: Huiusmodi scit Dominus meus, cum voluerit, ornamenta præ-
 parare.

CAP. X.

Celebrationi salutari hostiæ cum ab ineunte adolescentia libenter, tum
 rò processu atatis, liberrimè interesse consuevit, ita vt cum audiendæ
 diuinæ tempus appeteret, ipsa ingressu ædis non semel ancillas antecurrere
 Quo tempore cohibita quatenus valebat mentis euagatione, si quid gestabat or-
 namenti, quo citra vitium muliebris decentiæ carere poterat, id omne tantum
 pèr vel deponebat, vel occultabat, dum coeptus magni illius sacrificij ritus per-
 ageretur. Maximè verò singularis aliquid reuerentiæ præferbat, cum aut Euan-
 gelium recitaretur, aut Christi corpus tractaretur. Nimirum ad illud aures ad-
 uertens, ad hoc fauces animi præparans, magno vtriusque flagrabat desiderio: si-
 mul admirans in tam mirifico sacramento exhiberi mortalibus Dei potentiam,
 sapientiam in antidoti præparatione, benignitatem in gratuita ac liberali dispensa-
 tione. Succurrebat hæc expendenti è regione dignitas humanæ conditionis
 quàm tanti æstimauit ille, qui fecit, vt perditam redemerit: redemptam, salutari
 cibo sustentauerit: sustentata, præsentiam suæ copiamque concesserit. Hæc autem
 omnia, magnitudo diuinæ dignationis, & humanæ ingratitude naturæ, veluti mo-
 les quædam confertissima exaggerabat, cum & hanc inexcusabilem, & illam inexc-
 fabilem prorsus esse constaret. Verùm quia non facilè regi vehemens animi potest
 intentio, quin aliquandò exundet: contigit quandoquæ taliter affectam, confecta
 tione salutari hostiæ peracta, luce non mediocri perfundi, adeoque splendescere,
 re, vt in faciem eius sacerdos quidam, ob vitæ meritum tali dignus munere, sin-
 graui oculorum reuerberatione, minimè posset, vt postea confessus est, intueret
 Sanctiones Ecclesiasticas, & Christianas obseruationes cum semper Elisæbeth, tum
 Quadragesimæ diebus religiosè mancipabat effectui: non modò precibus, et les-
 mosynis, ieiunio dedita, verum etiam corpusculum crebris virgarum verberibus
 castigans. Festos dies, cum redemptionis nostræ mysteria representantur, tanto co-
 luit studio, tantaque animi deuotione profecuta est, vt ipsius in Christum propen-
 sissimus amor vix vnquam clariùs emicaret. Quo die vltimam Christi cœnam re-
 colere in vsu est Christianis, interdico sibi met penitus preciosarum vsu vestium
 ad similitudinem plebeie cuiuslibet mulieris vestita, in publicum procedebat
 postmeridianam basilicarum visitationem ita humili schemate peragens, vt non
 nisi vna è vulgo putari ab ignorantibus posset. Tum etiam accitos duodecim
 è pauperioribus, tanto dignata est honore, vt prostrata pedes eorum laueret
 externerit, osculo impertuerit: singulis denique duodenos nummos, pannum
 que ad mensuram commodæ vestis, atque triticeum panem donauerit. Lepro-
 sos eo die non paucos aliquandò susceperat: quorum & manus & pedes cum ab-
 luisset, non est verita abominatissimorum tubera locorum osculo contingere.
 Neque deinceps tales vnquam auersata, ipsis perindè atque incolumi glabra que
 cute nitentibus, locuta est, sed itque vicina. Tum ad patientiam affatim exhor-
 tis, stidem liberaliter porrigebat. Nocte, que Parasceuen antecedit, in oratione ac
 Domi

Diuinitus
 ornatur, dū
 ornati ipsa
 contemnit.

Libentissi-
 mē interest
 Missæ sacri-
 ficio.

Singularis
 eius reuerē-
 tia erga Eu-
 charistiam,

Multa luce
 perfundi-
 tur sub sa-
 crificio.

Ecclesiæ in-
 situta reli-
 giosè obser-
 uat.

In cœna no-
 mini duo-
 decim pau-
 perum la-
 uat pedes.

Osculatur
 leproso-
 rum
 vultu.

SU

Dominicæ passionis meditatione transacta, mandabat ancillis, cauerent sollicitè, ne quem sibi toto die exhiberent honorem. Exindè concinnatos manu sua lini fasciculos, itemq; accerram thuris plenam, atque clychnia adinstar minutissimarum candelarum cerata, numerosissimos denique minoris monetae nummos sumens, lustrabat nudis pedibus una cum popularibus turbis fana omnia, arasque singulas ordine venerata, imposuit singulis lini fasciculum, thuris granum, ardentemque cereolum. In plateis, quaquaversum iret, perquam liberaliter nummos tempeque erogabat. Nec deerant, qui vilitatem nummorum tenacitati referrent acceptam, dicentes, Reginam munificentia regia vti debere, carioresque nummos elargiri: popularem in Elisabeth vilitatem, nequaquam sanctitatis & religionis, sed auaritia magis indicem esse. Verùm illa, contempro leuissimorum hominum iudicio, quod sapienter inceperat, perseveranter sectari quorannis non destitit, consciens & animum Deo notum esse, & tam se in officio assumptæ submissio- nis longè à renacitate abesse, quam illi temerarij peruersique interpretes longè aberant à iudicij veritate. Lustrationem, Christiano more, priusquam Dominicæ Ascensionis solennitas agitur, fieri solitam, & ipsa lanceis amicta, nudaque pedibus obtinebat: Christi Crucem ac Sanctorum reliquias indifferenter cum vulgo infecta, Dei quoque verbum auditura, pauperioribus se foeminis semper intermiscuit, non ignorans, cælestem semen in humili cordis gleba vberius exurgere.

In die parasceves visitat nudis pedibus dei ecclesias.

Dies Rogationum dicitur, quibus tota ecclesia facit solennes preces.

CAP. XI.

Exorta fame per vniuersam Alemariam anno à natali Christiano millesimo ducentesimo vicequinto, cum in Apuliam princeps ad Imperatorem profectus esset, Elisabeth explenda pietatis occasione nacta, frumentum omnem ditiosis collectum, pauperibus erogare manu largissima coepit, pluribus eorum etiam integri victus annonam quotidie præbens: quorum nulli unquam diuino munere cibus defuit, etiamsi minus, quam quod in diem sufficeret, accepisset. Sed cum aduerneret plurimos egenorum præ aduersa valitudine, aut membrorum incommodis, elemosynæ communis manere expertes, quod ascensu montis, in cuius vertice arx sita erat, præpedirentur, insigne xenodochium loco humilimo sub arce quamprimum construere aggressa est. Cui per expensas non mediocres, vt voluerat, perfecto, eos potissimum pauperes intulit, quos vel morborum vexabat iniquitas, vel membrorum debilitas insigni de honestamento notabat. Quos ipsa, etsi ardui montis perdifficili descensu non immeritò deterreri potuit, quotidie tamen sapius inuisebat. Tum illi mos erat sciscitari à singulis, quoniam modo sese haberent, cuius ve esca desiderio tenerentur: compertoque quod vestigabat, caquæ secum attulerat, tanta comitate partiti per singulos, vt matrem crederes ministrare filijs, non reginam pauperibus. Ipsa defectos viribus per se pascere, è stratu tollere, gestare brachijs, eorum lectos excutere, pediculos pulicesque conficere, & inter hæc omnia foetorem terribissimum & virus singulorum, etiam sub æstiuo canmate, quo grauitè dis cruciabantur ancillæ, sereno vultu perferre: quodque alijs visu quoque abominabile fuit, defluentem ore saliuam, ac propendentes narium mucos calantica tergere sua. Inter hos pusilli quoque pauperum liberi erant, quos materno semper affectu ita curauit educandos, vt & matrem singuli nominarent, & ingressam veluti quadam examina certatim omnes vallarent. Ex quorum numero eos ampliore humanitatis obsequio dignari adnotata est, quos vel squalor natiuus deformes, vel lægior debiles, vel scabies abominationi obnoxios reddiderat: non dedignata sanctis contingere manibus, atque in gremio declinare suo, quos pedisque præ horrore ne videre quidem æquo animo valebant. His aliquando xeniola quadam, ac ludicra fistilia hyalinaque, quibus illa ætas gaudet, ad solatium perlatura de arce, non nihil iam descenderat equo sedens, cum fortè soluto gremio cuncta illa munuscula repentino casu, obuijs hinc inde rupibus illisa, delabuntur in præceps. Inuenta mox & relata, (dictu mirabile) tanta sunt integritatis probata, vt testæ ferrum, & vitro chalybem inuisse credi posset. Selegit quoque ex omni turba pauperum aliquos, quibus pro arce iussis in tempore adesse, ciborum reliquias manu sua distribuit, plurimum sibi suisque interdum subtrahens, ne quisquam expectantium non abundè refectus discederet.

Liberaliter alit pauperes.

Construit xenodochium

Nota insignem humanitatem,

Pauperum liberi matrem eam nominant.

hyalina, id est, vitrea.

Præclarum miraculum.

CAP. XII.

Huic

IRIUS
Vber
Vber
RV III
S

Hic aliquando dedita operi, cum fragmentis ciborum distributis, potius quod
 quod residuum perquam modici singulis impartiuisset, nihilo ferme postea mi-
 nus in poculo remansisse comperit. Duodeviginti pauperes ita in xenodochio dis-
 posuerat, ut quopiam è viuis excedente, mox alius suggereretur, defuncti lecto po-
 titurus. Vbi etiam pro quodam debitis obligato pecuniam ipsa dissoluit. Non ge-
 ti quotidie mendici sub oculis eius alebantur, exceptis quos per latissimam ditio-
 nis suae prouinciam pascebat absens: apud quos omnes tanta beneficia in defici-
 humanitatis posuit, ut redditis frugesque locupletissimi principatus vehemente-
 exantlauit, distractis nonnunquam & corporis sui ornamentis, atque in precia
 collectis, ne Christi membra fame rabscerent. Horum causa, quae mundus san-
 plectitur, detestata est: quae mundus detestatur, amplexa: ut etiam cuidam ege-
 lac experenti morem gestura, intra praesepe olidum non refugerit emulgendi
 tis gratia, sumpto in manus multitali, ad pecudis vsque papillis regina curauit.
 Accepros hoc modo pauperes vsque ad messem, à se tandem dimisit: prius tamen
 vegetis, atque ad laborem idoneis subuculas, calceos & falciculas coemit: largi-
 dis verò alia quaedam indumenta, largitis insuper nummis singulatim: quibus de-
 cientibus, in pauperulas foemellas pro xeniolis calanticas ac sericos panniculas
 distribuit, praecipiens ne talibus vterentur, sed venditis atque in nummos redadi-
 ita demum necessitati suae consulere, manuumque labori, quaecumque ipsarum
 possent, confuscerent. Quarum vna precium accepti muneris secum reputans,
 cum praegaudio exclamasset, se vna in vniuerso orbe latiore esse neminem, pro-
 luti exanimis prolabitur: ut Elisabeth extinctam autumans, non parum sit verum
 preciosius iusto munus accipienti mortis se causam praestitisse. Pauperibus, qui
 tam posuerat, non modò vestes, quas manu sua ad id operis parauerat, in uolue-
 di gratia dedit, lotis ac variè attractatis sine fastidio cadaueribus: verum etiam
 exequias fecit, ad sepulcrum vsque funus cuiuslibet profectura. Adeoque ad hoc pie-
 tatis officium incumbere, ut iustissima telae pannum lineum tali dispensatione
 consumpserit, nolueritque, quantum in ipsa fuit, diuitum mortuorum corpora
 linteis nouis contegi, sed magis veteribus ac laceris, quò pauperibus noua melio-
 raque subsiderent.

CAP. XIII.

Ruerfum post aliquot menses ex Apulia principem, edeatrarum œconomus
 rumque excipiunt querela, profusionis accusantium Elisabeth, ob eleemo-
 synarum in pauperes exhibitam largitatem. Quibus ille respondit: Sinite fore
 rem meam, ut coepit, benefacere, modò arces mihi incolumes super sint. Non de-
 erit (scio) victus, quandiu illam permiserimus egenis subuenire. Dignum profectò
 principe responsum, cui plus cordi erat vxoris pietas, quam omnes diuitiae, quae
 & amplas, & exquisitas habebat: malens has liberali manu dissipari, quae nec vi-
 uenti, nec morienti sunt fidæ, quam illam non exerceri, quae & viuentem locuple-
 tat, & morientem non relinquit. Dignus planè & ipse sapientis eulogio, quo ait
 Mulier is bonæ beatus vir. Et paulopost: Mulier bona in parte bona timens
 um Deum, dabitur viro pro factis bonis. De quo (licet digressio videatur fieri) pau-
 ca sunt perstringenda, quibus liquidò demonstratur, eum & tali coniuge, & citato
 praconio dignum fuisse. Ex editiore loco ducentes choream despicienti, muliere
 cula quadam cæteris & forma & ornatu praestantior, à nebulone, qui tum proxi-
 mè spectabat, ostenditur cum hisce verbis: Istius ego, princeps optime, ut amplexu
 fruaris, (si libet) procurabo. Tum ille toruis scelestum suauiorem intuens lumini-
 bus: Tace, inquit, perditæ, & hac suggestionem supercede, si gaudere nostro cupis sa-
 tiore. Peregrè quoque apud quendam consanguineum sibi Comitem constitutus
 cum noctu quiescenti nuda se meretrix adiecisset, Gualtero, qui à secretis erat, pro-
 pius cubanti surgere iubet, & amotam lenam nummis aliquot donare: restans
 postea, se, etiamsi adulterium ob Dei timorem minimè abhorreret, nollet tamen
 suam Elisabeth tanto contristare dedecore. Militi etiam cuidam inhonestam vxor-
 ris copiam, quia sterilis esset, offerenti, & ita, quo carebat, hæredem assequi volen-
 ti, tam prudenter, tamque constanter repugnauit, ut & scà criminoso prolapsu, &
 illum à praesumpta vindicaret insania. Familiarium ac domesticorum nullus erat
 qui principe in praesentiarum constituto, impudicum vel gestum effingere, vel ver-
 bum expromere auderet: quòd neutrum scelus, si fortè commissum fuisset, impune
 tran-

900. paupe-
res alit quo-
tidie pra-
sens.

Eosque ve-
stit.

Officia er-
ga vita fun-
ctos.

Optimus
princeps co-
mite, ferr-
eius largif-
simam libe-
ralitatem:
immò &
laudat.

Eccli. 26.

Lantgrauij
principis
encomium.

Preclara ci-
us castitas.

S U

transiret. Rei diuinae quotidiè interesse voluit, quam & solenni & magnifico apparatu celebrari fecit. Sermo illius verax & constans, grati & honesti mores, misericordia in pauperes munifica, ad foeminas omnes verecundia singularis, & optima digna principe. Exequi iustitiam, facere iudicium, tueri pacem, ita erat illi familiaris, vt principibus alijs non minus viam monstraret pro fama, quam lumen praferret pro exemplo.

Pius princeps quotidiè auscultat sacrum. Egregie virtutes eius.

CAP. XIII.

Tertius iam annus erat, ex quo in Apuliam princeps concesserat, cum ecce decreto summi Pontificis Crux praedicari cepit aduersus Ecclesie hostes, qui Hierosolyma & circuniacentium regionum sacra tenebant loca. Quae fama cum multis Christiani nominis principes, & templorum antistites, tum hunc Thuringiae nobilissimum principem, ad transmarinam profectiorem exciuit. Qui susceptam ab Episcopo Hildesemensem Crucem non statim vesti, vt moris est, assuit, sed aliquandiu clam vxore seruauit, ne illam, priusquam iter esset ingressurus, acerbitate prauij mœoris diutius afficeret. Nec tamen latere diu potuit Crux recondita, calu ab Elisabeth, dum pro constetudine marsupium principis euoluit, reperta. Quam exinde (quia rem, vt erat, animaduertent) animo consternata pius princeps, allegata periclitantis Ecclesiae causa, blandissime consolatus est. Iter tandem ingressus, Elisabeth sociam se dies aliquot praebuit, haud dubium quin amore, quo vnice principem diligebat, incitata. Sed cum ad postremum vtrinque discedendum esset, diuinae charitatis instinctu, ad id etiam Rodolpho pincerna, viro spectatae fidei, adhortante, videre licuit, quanto lachrymarum imbre, quam lugubri vultu synercitatem mutui amoris vterque coniugum palam ostenderet. Elisabeth donum reuerfa, velut altera Iudith, depositis gloriae vestibus, ac viduitatis amictu resumpto, totam se Deo commendauit, eiusque cultui addixit. Princeps vero post confectam prospero successu viam, ad Imperatorem Fridericum in Siciliam peruenit. Abs quo honorifice susceptus, cum aliquot vrbes cum eodem perlustrasset, febribus repente laborare cepit. Quibus in dies magis ac magis exardescens, ad extremae vitae perductus, cum ab patriarcha Hierosolymitano Eucharistiae & Vnctionis sacramenta Christiano more suscepisset, ad tertium Idus Septembris decessit. Vere pius princeps, & dignus qui non peregre, sed domi suae diem supremum obire meruisset, nisi parui referret, vbi terrarum mortales naturae concedant, qui mori semel habent. Nuncijs qui rem tristem perferebant, Thuringiam ingressis, prudenti amicorum consilio prouisum est, ne ab aliquo mortalium, praeterquam Sophia defuncti matre, Elisabeth viri mortem audiret. Timebatur enim teneritudini muliebri, ne forte ad praecipitem cuiuspiam narrationem, animus eius grauiori vulnere sauciaretur, vt sunt omnia subita ad repentinam animorum mutationem efficaciam. Sophia nil morata, vbi agentem in arce inuenit Elisabeth, post familiaria salutationis verba, sic eam conuenit: Ne grauatim accipias, o filia, si qua principi filio meo acciderint, tibi declarauero. Quibus Elisabeth auditis, captum esse suspicata, respondit: Si captus atque in vincula coniectus est frater meus, quamprimum per Dei gratiam & amicorum munificentiam liberabitur. Tum Sophia, Diem, inquit, suum obiit. Percussa mox graui mœstitudine ad tam infaustae rei nuncium Elisabeth, confertis iniuicem manibus, amarissime flere coepit, dicens: Si mortem frater meus obiit, & mihi quoque posthac mundo eiusque vanitatibus defuncta, morietur mundus ipse. Videre tum erat, vt dolorem de morte principis conceptum, augeter desolatio illustris viduae, cunctisque inpraesentiarum consistentibus lachrymas exciret vberimas.

Eccè quam tenere vxorem suam dilexerit.

Accepta Cruce, proficiscitur contra hostes fidei.

Judith s. & 9.

In ipso itinere reddidit spiritum.

Eius obitus valde dolet S. Elisabeth.

CAP. XV.

Non desuit in tempore desolatae mulieri diuina consolatio, quae deiectum mœnore animum ita refecit confirmauitque, vt & praesentibus malis minimè succumberet, & multo grauioribus, quae illi postea superuenerunt, sustinendis par esset. Siquidem paruo post tempore magnates quidam, qui Henrico, defuncti principis fratri, per aetatem ad regendum principatum necdum idoneo auctores erant, posthabito Dei timore, ac publica honestate contempta, afflictam Dei famulam grauius afflicturi, fortunis omnibus exutam, ceu ignobilem aliquam, arce coegerunt excedere. Amplexa est haec pro Deo ignominiam Apostolorum imitatrix, & martyrum digna purpuris. Nulla in corde libido vindictae, nullum in ore murmur,

Diuinitus consolatio ne afficitur.

Expellitur à suis. Fert animo tranquillo.

T nulla

IRIUS
ber
ber
RV III
S

nulla in gestibus indecentia. Lætabatur quidem tacitæ virtutis conscientia, & fiducia in Deum subrepta, etiam foris pro indignitate sæuissima ciectionis, verecunda lachrymis affatim ora rigantibus. Iam tunc multo præstantior Prienēsi illo philosopho ibat, nihil secum portans rerum caducarum, quod nimirum longè meliora bona, non humeris, sed animo gestaret, quæ nec rapinæ essent, nec furto prostantia. Exacta igitur proprijs adibus, ad inferius oppidum profecta, in cauponulam, que misella primùm offerebatur, vnà cum ancillis diuertit, mansitq; ibi tantisper, dum noctis medio significari campanæ pulsu diuinæ laudes in cœnobio fratrum Minorum audiret. Quòd cum venisset, rogauit obnixè fratres, vt hymnū, quem Te Deum laudamus, vocant, decantarent: quòd semet, non modò patienti, sed & lato animo præsentem calamitatem ferre declararet, Apostoli vocem pariter & exemplum secuta, qui gloriari in tribulationibus, ac Deo gratias agere, & alios docuit, & ipsi in primis non omisit. Cum autem propter sæuitiam eorum, qui arci præsiderebant, vnus aut alter ciectam recipere auderet hospitio, sanum ingressa desolata mulier magna in ibi partem diei consumpsit. Quòd cum & liberi eius nouo inhumanitate genere ex arce fuissent allati, pari cum matre infortunio constringēdi, credi potest dolori additum esse dolorem accessione grauissima, tū quod hyems erat, tū quòd ipsa & domicilij & rerum omnium inops, ne tantillum quidem haberet, que se, ancillas, liberosque vel vnum diem sustentaret. Ne cessitate ergo, que legem non habet, coacta, sacerdotis cuiusdam hospitium precariò, aut mendicabulo potius consequitur. Vbi cum nō tantum in cōmodè, sed & miserè degeret, in æmuli cuiusdam sui ades, quæ pro spatio commodiores videbantur, iussa immigrauit. Sed nec ibi agenti potuit villa vel commoditas vel quies contingere, quando & hæc domesticorum petulans ad inferendas iniurias libido perturbaret, & illam denegatum iussa mansionis spatiū interciperet. Indè ergo migrans, ac parietibus, qui se quicumque sepimento à pluuia frigoreque defenderant, valefaciens, ad prius hospitium (quandoquidem toto oppido aliud adire minimè dabatur) remeauit, dicens: Parietibus quidem gratias ago, easdem hominibus etiam actura libenter, si causa, cur id facerem, subesset. Sic filia Regis ab altissimo diuitiarum culmine deiecta, eoque paupertatis deuēnit, vt ablatis vitæ necessarijs, etiam angustias ergastulij magis, quàm diuersorij, non sine mendicitate adipisceretur: & quæ pauperum liberos materna pietate tollere solebat, suos ipsa cogere tur alendi gratia ad alios transmittere. In hac tamen rerum difficultate posita, nihilo erga pauperes minùs afflicta, subtrahens sapius genio suo, quod illis erogaret.

CAP. XVI.

Mirandis plūs mira succedunt, dum ex omni parte insignis patientiæ clarissima documenta se produnt. Anus quædam erat, cui Elisabeth lāguore pariter & inopia pressa, multa pietatis beneficia præstiterat. Fortè ijs duabus, è diuerso obusam sibi medio itinere factis, qua transiturus munita erat extantibus via filicibus, ob profundioris cœni volutabrum, aniculā cedere benefactrici suæ designata, eam rigido proteruoque impactam occursum in cœnum deturbat, iacentemque trisu & conuicijs incessens abit. Elisabeth perlitis plurimo luto vestibus, ad eò miti animo illatam tulit iniuriam, vt exundante lætioris conscientiæ gaudio, vultum serenitate perfusa, subriferit. Verùm is, qui iuxta esse tribulatis consuevit, famulam suam, nè grauiore aduersitatis mole pressa deficeret, hoc modo dignatus est consolari. Quadragesimæ dies aduenerant, & illa consueto pietatis studio rem diuinam audiens, genibus nitebatur. Vbi expendens diuini sacrificij inastimabile precium, incalcescentibus paulatim præcordijs, ad eò vehementi cogitatu supra mentis arcem euecta est, vt attonitæ similis, in conuientibus notabili mora luminibus aram intrueri, ab Instrude pedisequarum vna sit adnotata. Abs qua cum pro fiducia familiaritatis Elisabeth multis perurgeretur precibus, vt, quidnam cælestium rerum sub attoniti prospectus hora vidisset, candidè patefaceret, ad postremum ait: Non est mihi integrum, o filia, quæ viderim, cuiquam reuelare mortalium. Id tamen scias velim, me summo refertam gaudio fuisse, vtpotè mentis oculo arcana cælestia contemplantem. Paulo post ad hospitium reuersa, cibo perquam modicè sumpto, quòd languidiore corpusculo esset, cæteris paulisper exire iussit, cum in sudorem iret, veluti quiescendi gratia, in gremium Instrudis reclinato capite, ad obiectum parietem oculos cogitabunda defigit. Exiguum temporis medium, cum ecce

Rom. 5.

Barbara quorūdam erga illam inhumanitas.

Ad summā inopiam redigitur femina tam illustris.

In cœnum deiecta, fert iucundo animo. Psal. 33.

Visto eius sub sacrificio,

serenato vultu festiuiter admodum cernitur subridere: rursumque facto parui temporis intervallo, abacta serenitate, clausis genis, fletu madescere: iterumque non multo post tempore risu sereniore perfundi: quo demum cessante, denuo lachrymis profusioribus oppleri: eaque vicissitudine diem in vesperum deducere: prolixius tamen ac saepius serenitari, quam fletui dedita, denique haec verba facere: Ita mi Domine, vt tu esse mecum digneris, ira & ego nunquam abs te separata, tecum manere perseuerabo. Instrudi, quae haec omnia diligenter adnotauerat, instantius postulanti, vt, quid rei contemplata fuisset, aperiret, quanuis inuita, aliquando tamen precibus deuicta, respondit: Vidi, inquit, aperto caelo consolationem meum Christum Iesum ad me vsque inclinatum: qui animum meum graui

Varie afficitur ex oblara alta visione.

Christus ea consolatur.

CAP. XVII.

ERat sancta mulieri matertera, sanctimonialium praefecta coenobio: quae, audita nepotis suae calamitate, miseram ad se quamprimum acciri aduichiue, aduectam ad Babenbergensis Ecclesiae Episcopum auunculum ipsius, transmitti honorifice procurauit. A quo humanissime suscepta, cum aliquandiu ibidem egisset, cepit vir prudens, iuxta consilium Apostoli, adolecentiorem adhuc viduam matrimonio velle deuincire, sollicito que animo expedere, cui nam potissimum ex principibus eam desponderet: ob idque ipsam vna cum pedisequis tantisper ad aliam transiit arcem, dum maturius, qui rem melius conficeret ex sententia, deliberaret. At verò pedisequae, pari cum domina castitatis voto iam pridem obstrictae, animaduersa praestulis voluntate, queri cum lachrymis ceperunt, magnopere timentes, se antristis decreto contraire non posse. Quas confestim Elisabeth, precibus ad Deum suis, totaque fiducia in Christum erecta, his verbis confirmauit: Non vos, o filiae, timetis iste sollicitas habeat, quem castitatis amore patimini. Confido ego diuinae protectioni, vt, quod viro superstite voui, defuncto non amittam, quantumuis etiam vel auctoritas premat, vel potentia terreat, vel amicitia blandiatur. Non mihi patiar auferri ab homine, quod hominis gratia non assumpsi. Sed neque vim mihi vllam inferri timeo, quandoquidem taliter adactae semper liberum erit & voluntate dissentire, & ad dehonestandam faciem nasum praeputare. Erectis per haec verba pedisequarum animis, Episcopus quoque diuino tactus instinctu est, persuasusque, vt proposito superederet, nullis actutum nuncijs, qui aliò concedere iussas reducerent. Interea temporis defuncti principis leuatur e sepulcro cadaver, nudataque elixantium studio putrescentibus ossa carnis, ac seriniolo clausa, in Turingiam aduehuntur, amicis ac familiaribus ad eò reuerenter insectis, vt vbi cunquenox illos inter viam subsistere coegisset, ossibus in templo collocatis, & vigilias agi, & diuinas laudes celebrari procurauerint, singulisque fanis principalibus praefatum peristroma pro defuncti requie donauerint. Illatis tandem ossibus Franconiae, ac Babenbergo appropinquantibus, Episcopus adiuncto sibi clero, obuiam solenni pompa prodiens, nobilibus aliquor ad se vocatis, iubet Dei famulam pariter occurrentem vtrinque stipent, ac ne animis deficiat, consolentur. Iamque, sub oculis collocato, patefactoq; seriniolo, Elisabeth conspectis mariti reliquijs, licet pro affectu dolori cedens, lachrymas tenere minimè potuerit, immortales tamē Deo gratias egit, quòd quem superstite pro voto diutius habere nequiverit, saltem peregre, & in Dei opere defuncti, valeat ossa contueri, rangere atque complecti. Mox deinde captato seceriore colloquio, nobilibus viris, qui à Sicilia vna cum ossibus aduenerant, miserandam suae calamitatis tragediam exposuit, animosque eorum indignitate tam insignis iniuriae ita incendit, vt post acceptam publica fide iniunctionem antistitis de recuperanda dote, post humata Christiano ritu principis ossa, & exequias funebri pompa celebratas, non distulerint, commendatam fidei suae illustrem viduam, ab acceptis iniurijs in pristinam dignitatem asseruri, Henricum adolecentiorem principem, qui tum rerum potiebatur, conuenire.

Humanissime accipitur ab Episcopo Babenbergenti.

Ossa defuncti mariti eius, aduehuntur.

Proceribus Sicillae suae calamitatis tragediam exponit S. Elisabeth.

CAP. XVIII.

Tt 2 Fuere

TUR IUS
 10 ber
 10 ber
 RV III
 5

FVere autem ex his viri præstantiores Rodolphus, Ludolphus, Hartungus & Gualterus. Quorū Rodolphus, vir multa fide & cōstantia præditus, ita exortus est dicere: Quænam est fama de te, princeps inclyte, tam sinistra, quæ tristi nuncio aures nostras impleuit? Tene hanc fratri gratiam retulisse, vt defuncti & vxorem & liberos fortunis omnibus exui, ædibus proprijs exigi, mendicitati deniquè publice exponi vel iusseris, vel permiseris? O te miserum, ac totius generis tui lachrymis deplorandum, qui vel furore proprio, vel instinctu alieno tantum admiseris facinus, quod tibi, quoad viues, scrupulo sit futurum. Iræne iam honoris, famæ, pietatis rationem adolefcens habere incipis, vt senio tuo timèdum magis, quàm confidendum esse videatur? Quid enim per immortalē Deum peccare in te potuit mulier, pacis ac pietatis plena, cuius tibi preces multo quàm Cræsi opes, plus sum collatū salutis, vt contra omnem æquitate, contraque totius iura naturæ, in meritam domo pelleres, fortunisque priuare: neque his contentus, etiam liberos eius pari miseria exponeres: quorum etsi minùs sanguinem, quo te attingunt, miseraberis, vel ætatem teneram ac imparem ferendis iniurijs debuisti. Verum facti ego tantum scelus non tam tibi, cuius clementiæ exploratam habeo indolè, quàm qui te circumstant, cōsiliarijs tuis ascribi debere: qui vt te adigerent à sanguine tuo denegare, ipsi humanitatem omnem priùs exuerunt. Dabis veniam mihi, princeps maxime, si vehementior iusto sum in orando: qui vt principibus assentari nescio, ita eorum vitia pro tempore coarguere non reformido. Impositum est tibi venenatis malucolorum persuasione: vt ere nunc consilio Rodolphi tui: Elisabeth de integro dignitati suæ restituta, me authore, tibi reconciliabitur, facillè inuidia, in obliuionem ibunt offensa: deniquè facta pace, ea ferietur amicitia sidera, quæ tam tibi, quàm tuis omnibus sint & honori futura, & commoda. His à Rodolpho peroratis, ingens omnium, qui aderant, admiratio propter eximiam orandi libertatem est consecuta, & princeps ipse totus in lachrymas resolutus, nihil minùs velle, tum verbis, tum vultu est adnotatus, quàm tanto viro morem non gerere, asserens se tam perpetræ gestæ rei vehementer poenitere, facturūque omnia, quæ ipse facienda suaderet.

CAP. XIX.

QVibus Elisabeth acceptis, respondit nolle se arces & oppida possidere, curis que terreni regiminis denuò immergi: petere ea sibi non grauare concedi, quæ ad se dotis iure pertinebant: ijs se libere vsuram esse, & ad suam, & ad principis defuncti salutem. Quæ res cum per Rodolphum & ceteros amicos fuisset, vt effectui mancipanda, bona fide suscepta, mansit Dei famula aliquantum temporis in arce, humanitatem plurimam reconciliati principis experta: qui eam & prodigitate honorificè tractari, & pro commoditate splendide ali vestiri que procurauit. At illa verita, nè ad votum fluentibus vitæ necessarijs, (quæ non nunquam vnde de rapina vianitium, vel de oppressione pauperum animaduertebar prouenire, conscientiæ suæ mordacem inquietudinem conscisceret, & diuina se gratia indignam redderet, ex dote, quam recuperare habebat, securius visitatura, iterum populari se vitæ ac pristina paupertati sua sponte addidit. Quod vbi magnates illi viderunt, quos antea Rodolphus inuentione merita notauerat, tanta sunt exaudescencia permoti, vt ne videre quidem æquis illam animis deinceps possent: infamam, fatuam, ac superstitionem clamitantes, quòd post defunctum principem alteras detrectando nuptias gauderet, quòd diuitias, honores, voluptates rejiceret, quòd religionem cæteris nobilibus inæqualem præferret. At verò Christi ancilla testimonio bonæ conscientiæ prædita, contumelias, conuicia, subsannationes, scommata, & cætera id genus alia, ad eò constanter humiliterque perpeti ebat, etiam gauderet dignam se esse talia pro Deo, & amore continentie frugalitatis que sustinere. Erat itaque impijs ostentui: pijs verò plurimæ venerationi, in tantum, vt & Pontifex maximus Gregorius nonus, audita fama virtutum eius, tanquam filiam sub Apostolica sedis protectionem assumpserit, assumptam Christi sacerdoti Conrado Marpurgensi commendauerit, commendatæ solatium pariter & adhortationem adhibuerit, docueritque eam, propositis sanctorum exemplis, patientiam, castitatem, perseverantiam seruare, ac animo sapius agitare, non esse aliud ad beatitudinem consequendam iter, quàm quòd Christus sanctique omnes in defesso labore, vigiliantique studio prætrierunt: se non deserturam eam, quoad viueret.

Nobiles quidam de eius iniurijs conqueruntur apud mariti successore.

Henricus princeps de peccato dolens, eam in pristinum gradum restituit.

Prosperos mundi successus ferre non sustinet, redit ad voluntariam paupertatem S. Elisabeth

Pontifex maximus eam consolatur.

neret, sed vt filiam cum omnibus, quæ possideret, suæ defensionis vendicaram habi-
turam: tantummodo pergeret ire, quò cœpisset.

CAP. XX.

His Elisabeth scriptis mirum in modum confirmata, atque ad vberiore[m] virtu-
tum frugem incensa, magistrum adit, petitq[ue] legitimam sacri profectus viam
edoceri. Ille nihil moratus, cõtemp[er]tum ei seculi, castigationem carnis, & parsimon-
iam rerum caducarum, ratione, scripturis, & gestis sanctorum rebus ita persuasit,
vt confestim ad diuinum illa subsidium recurrens, quòd nonnullam in se difficul-
tatem obeundæ eiusc[us] perfectionis experiretur, supplici precatu[m] impetrauerit, vt
quicquid mundus amat, amplectitur, magnipendit, ea deinceps omnia quasi ster-
cora execraretur, reijceret ac omninò nihili putaret: voce etiam apud ancillas te-
stata, nunquam sibi antehac tantum cordi fuisse diuitias possidere, quantum modo
liberet easdem omni cœno viliores iudicare: liberosq[ue] suos iam pari se cum ceteris
mortalibus affectione diligere, vt quos Deo planè commississet. Obre[con]tationes
deniq[ue] maluolorum, & superbiorum conuicia, subannationes, despectu[m] ita pro
Deo libenter amplecti, vt ijs etiam oblectari gloriariq[ue] & velit, & sciat. Totis igitur
animis ad profectum animata virtutum, posteaquam varia benè viuientium expen-
disset instituta, postremò vt veræ perfectionis auida, cunctis præferre decreuit
paupertatem, cui appendix publicæ mendicitatis cohereret. Quam persuasione[m]
eum magistro imperandi cõsensu gratia proposuisset, renuit ille, vt vir prudens,
deuotioni, quæ nobilem ac teneram mulierem minùs deceret, assentiri. Perseueran-
tem deinde in proposito, precibusq[ue] lachrymas iungentem, indignabunda
seueritate compescuit. At illa videns rem destinatam, qua voluit via, minimè suc-
cessisse, aliam est non minùs difficile[m] aggressa. Aduenerat dies sacratissimæ Para-
scenes, cum pro Christiano ritu sacris nudæ tegminibus visuntur ara. Elisabeth
sumpta occasione & temporis & loci (erat enim in cœnobio fratrum Minoru[m]) sac-
cellum quoddam vnà cum magistro ac nonnullis ex fratribus ingressa, positis su-
per altare manibus, solenni ac magnanima professione renunciat pareribus, libe-
ris, consanguineis, pompis ac vanitatibus mundi: deniq[ue] voluntati propria, ad-
nexura etiam euestigio cessionem terrenæ possessionis, nisi magister sagacis vir in-
genij, interfatus proferentis verba, nè vltèrius iretur, effecisset. Secuta est paulopost
magistrum ad Hassiæ insigne oppidum, quod Marpurgum vocant, proficiscentem.
Vbi cum & amulorum quorundam adhuc recens vigeret inuidia, & domicilium
illi nouum edificandum esset, rus paulisper secessit, atrium quoddam collapsi
præ vetustate edificij, nè cuiquam rusticorum oneri esset, ingressa, ibidem aliquot
dies exegit, coacta ad restantis infumibuli parietes frõdibus in vmbraculi speciem
subreptis dispositisque, veluti quoddã tugurium parare. Vbi manenti fumus, æstus,
venti & imbres non mediocrem molestiam afferebant: quam illa placidè susti-
nens, Deo nihilo segnus gratias agebat.

CAP. XXI.

Exadificato interea temporis intra urbem expedito magis, quàm sumptuoso
domicilio, reuerfa ibidem famulari Deo in omni sanctitate cœpit, constructu[m]
quæ se quondam xenodochiu[m] crebrò inuisere, ac Christi membra quibus poterat
fouere solatijs. Quanquàm aut in cõmune pauperibus, prout facultas superebat,
elemosynas largiebatur, delectu[m] tamen eorũ, quos xenodochij domicilio dona-
ret, perquam diligentem agebat: ijs potissimũ assumptis, qui vel Christianæ reli-
gionis studio ceteris excelleret, vel magis valerudinarij essent. E quibus despica-
tissimos quosque mensa propria crebrò adhibentem cum magister rusticitatis ar-
gueret, illa respondit: Orare plurimũ, id æquo ferret animo. Se quidem remin-
sci deliciarum, quas fuisset aliquandiu sedata: decere iam strictiorem præferre vi-
tam. Scire, contrarijs solere curari contraria, & splendorem veterũ conuiuiorum,
presenti pauperũ squalore emèdari sustolliq[ue]. Sibi taliũ conuiuariũ, præsentia &
fastidiũ nullum generari, & gratiã numinis augeri. Cernēs igitur prudens magister,
toto illam nisu per pietatis opera ad celsitudinẽ sanctæ perfectionis contendere,
curandum magnopere putauit, nè quid huic intentioni vel abesset vtile, vel adef-
set inutile. Proindè expendens, quanto sit impedimento spirituali vitæ, priuata er-
ga familiares & amicos affectio, duas illi comites Instrudem & Gutam, quarum
præter ceteras singularem tenebantur amore, quam primũ ademit. Testes sunt la-
chry-

Mundi per-
fectum con-
temp[er]tum, à
Deo preci-
bus impe-
trat.

Vult ostia-
tim mendi-
care victu[m],
sed M. Con-
radus non
sinit.

Obserua
paupertatẽ
& patienti-
am.

Nota quos
sua mensa
adhibuit
conuiuas.

M. Contra-
dus eã egre-
giè exercet.

TR IUS
Vber
Vber
RV III
S

chrymæ vtrinque profusa, quid & charitatis habuerint iunctæ, & doloris senserint separata. Exercebatur hoc tam lugubri diuortio virtus obedientiæ, quæ illi ad sublimitatem diuinæ contemplationis acquirendam, gradum esset factura certissimum. Ergo geminæ familiaritatis destituta solatio, & quidem gratissimo, velut aggeris obiectu præpeditum vndique flumen, altius excrefcit, discitque superne deorsum poscere, quicquid minus infra consequi permittebatur. Cõuictus illi posthæc cum ancillis fuit in multa humilitate & paupertate. Cibus, olera & legumina, sæpentero ob egestatem aqua duntaxat, sine alio gulæ iritamento, percocta, ac interdum, cum ipsa coquinariam exereret, per negligentiam scmiustulata. Ob quod ab ancillis etiã castigari verbis austeriusculis minimè graubatur. Nacta verò lauitus aliquod edulium, defraudatõ proprio genio, id pauperibus apud se domi tentis erogabat. Vestem ab magistro acceperit colore natiuo, textu rustico, va longè admodum vili, abiectõque. Pallium, quia breuius, quàm vt decenter ab ea deferretur, erat, assuto alterius coloris panno productum habebat. Laceras diruptasque vestium partes refarciri ferebat discoloribus vilium panniculorum reciamen quibus & ipsa frequenter parietum vitia redintegrabat, aut potius oppilabat. Mpta manicarum vel aliarum partium per se si quandõ reficeret, quod cuiuscum foret imperita, non tam refecisse, quàm obstruxisse, dici rectè poterat.

CAP. XXII.

Victu lanificio sibi parat.

LAnicio filado, quia lino nesciebat, oderam dabat. Indè victum questuaria procurabat, cunctis Regum delicijs longè gratiorem. Cui operi ad eò diligenter incumbebat, vt etiam infirma lectõque decumbens, adhibita colorer. Quæ ancillarum aliquam è manibus rapta, quò infirmiori corpusculo parceret, ne paritùs ociaretur, operi futuro prospiciens, lanã vel carptum pectebat, vel floccis hinc indè collectis, scobem sordiusculam eucllebat eiectabatque, remisso interdum ijs, quorù operi vacabat, precio, quod vel necdum meruerat, vel mereri quæprimùm posse diffidebat, nè quid plus iusto possideret. Hac in paupertate degenstem, milius ex Hungaria Comes quidam non sine vehementi stupore inuenit, tentantiq; recurre ad opes natalis soli, affirmans eo se nomine illinc missum à patre. Illum, audito quàm infeliciter filia, mariti viduata solatio, ageret, nequiuisset diutius legationem differre. Flagitare proindè, paterna vota in pectus admittat, seque honorificè vndè sit oriunda, reduci permittat. Non decere filiam Regis lanicio deditam, amittu squalidam, facie deformem, intra argillosos fumosarum ædium parietes inueniri. Aliam esse conditionem nobilium, aliam popularium. Singula pro sui dignitate locis suis constitui, decorum esse, ac minimè à virtute abhorrerè. Cum his verbis nihil omninò moueretur Elisabeth, diceretque se ita vt erat permansturam, & Deo famulaturam, Comes infecto negotio in Hungariam est reuersus. Cæcruim magna illi comitas, ac multa beneuolentia erat domi cum ancillis agentù, in tantum vt parem se ipsis, licet ignobilibus & egenis, faceret ac reputari veller: de potaque domine appellatione, nollet nisi proprio nomine, ad instar popularis formaret, vocari: denique coquinariam cum ijs factiraret, cibosq; vna ex paropside sumeret, iussis pariter accumbere. Quam dignationem vni earum plurimum admirant, dicentiq; Tu quidem, ò Dei famula, tuum in nobis meritum accumulando, peteculù nostru haudquaquã animaduertis, quibus, quod tanta tuã dignatione donamur, obrepere tumore aliquo pestis superbiæ potest, respõdit: Quando grauaris adhibita mēsa nostræ iucto mihi latere discubere, en gremiũ tibi meum expanditur, quoin iamã te & accubere & vesci oportebit. Statimq; vt ita fieret, effecit. Hæc morum comitatem mira decorabat sermonis gratia, quam & in ancillis excolebat. Si quid ea præsentem diceretur, quod aut vanitatem redoleret, aut indignationem iram repræsentaret, id properè ac benignè his verbis castigabat: Vbi modò Dominus qui suam de se loquentibus exhibere præsentiam haudhubiè promisit?

CAP. XXIII.

Benignitas in pauperes

Pauperu ad es cū ancillis inuisenti (quod crebrò faciebat) semper aliqua comibat, varij generis edulia deferēs: quibus illa inter egenos manu sua distributis mox eorum vestes, lectos, lodices dispiciebat, & deficientia, si facultas esset, extemplo præbebat. Sin minùs, distractis celeriter aureis anulis, ac sericis panniculis innummos redactis, candidè supplebat, nihil eo in officio magis curans, quàm ne quid edulij, cuius quisque desiderio tenebatur, decisset: ad eò vt piscem flagitanti oblat

SU

obscurata, inuocato Christo, cum è puteo piscibus vacuo hauriret aquam, & pi- scem pariter ceperit, quo pauperis desiderium esuriemque sedauit. Creditur simi- lia saepenumero fecisse, quæ tamen humilitatis gratia tegere silentio, quàm prode- re, maluit. Orphano cuidam puero, qui paralyti & hamorrhoidale laborabat, ita se- dula domi derento ministravit, ut sexiès illum noctù, & aliquandò crebrius suis ipsa manibus ad excernendum deferret, sordesque fœdato detergeret. Quo demùm in- humanis esse desinente, virginem lepra contaminatâ, latenter in demortui locum suffecit. Cui tanta cum humilitate inferuuit, ut non modò cibum ipsi praberet, le- scum excuteret, aquam lauandæ præpararet: verum etiam ad exalceandos pedes detrahendosq; so- culos, pauimentotenus semet regina demitteret. Quod ubi mag- ister rescuit, ilicò leprosam amoueri præcepit. Neque sic quidem infracta sanctæ mulieris sedulitas, officio pietatis abstinuit: Puerum quendam capite depilem, sca- bie & ploris horridum assumendo: cui per studium lauandi yngendiq; adeo con- stanter famulata est, ut, quod per artem, cuius ignara fuit, impendere nequibat, per fidei feruorem ut impenderet, sit consecuta. Paropsides, ollas, & cætera coquina- ria vasa insigni humilitate frequenter abluebat, emissis interdùm ancillis curandi cuiuspiam negocij causa, quò liberiùs propria abiectioni vacaret, ita ut reuersis vel diluere, vel diluisse deprehenderetur. Exincta matris umbra noctù dormienti vi- sa est obuersari, lugubrique vultu ac flexis poplitibus orare, sui quamprimum mi- sereretur. Ob vitam enim negligentiùs actam, igne se pœnas soluere: moxq; hoc vi- so expergesta, ac post effusas ad Deum preces lachrymasque, denuò in soporem depresso iterum apparere, ac immortalis gratias agere pro matura liberatione: di- cereque tanti apud Deum preces eius reputari, ut tam vita functis, quàm ijs, qui ad- huc superessent, subuenire auxilio possint.

CAP. XXIII.

Atisiam quidem, quantam defunctæ opem precando tulerit, declaratum est: Quam verò viuenti quoq; simili officio profuerit, superest ut probetur. Venerat matrona quædam nobilis ad illam inuicendi gratia, adducto secum adolescente, quem vestis compta & incompti mores, seculari prorsùs esse animo haud obscure prodebant. Ad quem Elisabeth: Quid tu, inquit, o adolescens tam insigniter & ve- ste & moribus secularè præfers animum, què magis Deo tuo prona seruitute iam olim dedicati oportuit? Est (ait adolescens) heu mihi, ita ut dicis, o domina: sed oro te plurimùm, pro me Deum precari digneris, quò mihi bonum, quod proponis, & incipiendi & perficendi donetur gratia. Mox illa: Itane, inquit, serio petis, ut pro te Deum rogem? Pero, ait ille, serio intimeque. Statim illa: Oportet, inquit, te iti- dem facere, precesq; meas tuis iuuare. Quo persuaso, itum est, ac vtrinq; oratù lo- co satis congruente. Iamq; non nihil moræ intercesserat, cum ecce adolescens cla- mare occipit: Iamiam, o domina, precari desiste. Incendit enim ita tuarù feruore precum, ut ferre vix queam. Tum illa vehemètiùs orationi instare, ac riore mentis annis Deo propinquare. At ille semet intensiùs inflammari sentiens, viribusque paulatim destitui, toto iam corpore in sudorè eunte, atq; crebri vaporis nebulam passim exhalante, clamat altiore voce, disiectis præ lassitudine brachijs, genibusq; ad ruinam subsidentibus: Cessa, o domina, cessa: quia vastissimo supplicationis tuæ incendio præcordia mea & ipsa medulla depascuntur. Defectù ita iuuenem dua- confestim ex pedisequis, simulq; matrona paulo ante memorata mediù corripuit, & nec asu repentino elideretur, sustentant, feruorè eius intensissimùm, & calidissimo perfusa mèbra sudore, vix tactu manuum pari valentes. Tandem nihilò segniùs ora- re perseuerantem, anhelus iuuenis quàm potuit altissima voce sapiùs inclamat, dicens: Oro te per Iesum, ut cœpto munere iamiam superfedas, nè me precibus infauste mori cogas, quem vita meliori feliciter destinasti. Confestim igitur ut Eli- sabeth precandi studium remisit, remisso pariter calore, iuuenis est velocissimè re- frigeratus, assumpturum sese maturiùs Francisci Assisiatis institutum pollicitus: quod & nõ multo post tempore assumpsit, assumptù coluit, cultum viriliter con- summauit. Hac precandi consuetudine Dei famulâ multis hominum saluti fuisse, celebri memoria proditum est.

CAP. XXV.

Alterum magistri & amicorù industria ac sollicitudine, receptam à principe dotis nomine pecuniam, neque terræ infodit, ut timida: neq; arcis inclufit, ut avara:

Miraculis. Celat mira- cula sua.

Officia sin- gularis hu- militatis & charitatis.

Matris ani- ma defun- ctæ, ei appa- ret.

Eius preci- bus e purga- torio libe- ratur.

Obserua- bile vim precù eius.

Adolescens, vi precù eius cõuersus, S. Francisci in- stitutum am- plectitur.

IRIUS
ber
ber
RV III
S

anara: sed magis apud Christum diuini spe scenoris collocatura, misis circumque
què nuncijs, iubet pauperes quoscumque ad diem constitutum adesse, assignato pe-
riter loco, nè quis eius ignoratione comparere nõ possit. Congregata igitur ad di-
em est incredibilis multitudo vtriusq; sexus, vt nunquam maiore numero per Hel-
siam & Turingiam cõuentus in opum visus esse credatur. Videre tum erat varia ge-
nera pauperum & incommodorum, ac veluti quendam deuictis hostibus exerci-
tum, accipiendi stipendij gratia ad imperatorẽ conuenisse. Præfecerat aut̃ Elisabeta
vniuerso cõtui viros quosdam ac mulieres, qui singulis ordine desiderẽ iussis, re-
multuantes & quietis impatientes compeferet, adiecta publicã confusionis po-
na, id est, de honestamento detondendi capilli, si quispiam (vt est auiditas in cõditi-
plebis) deserto, quem occupandum accepisset, loco, vel alijs negociũ exhibere, vt
secundò stipem percipere adnotaretur. Aderat etiam nũm huic spectaculo alio-
rum hominum ingens turba, quos rei nouitas ad vidẽdum exciuerat. Ibat ergò pienti-
sima pauperum consolatrix in medio tantę multitudinis, leto placidoq; vultu pe-
singulos pecuniam distribuẽs, vt eius iustitia, tam insigni dissipata præconio, in me-
moriã duraret sempiternam. Itã paucis horis erogauit circiter quingentas argen-
tinas. Quo tempore puella quãdam capillamẽto pulcherrimo passõ que, vt præ-
uaricatrix supradictę legis, presentatur accusaturq; que. Cui vt quamprimum deton-
deretur capillus, Elisabeta præcepit. Quo statim effecto, cùm in lachrymas pulch-
rum prorumperet vberrimas, aderant qui dicerent, nihil præuaricatum esse iuuẽculam
proindẽ immeritò affectam iniuria: venisse illam sororis inuicendę, non stipis ac-
cipiendę, gratia. Ad quos Dei famula: Benè habet, inquit: nihil damni puella fecit
at magis derrimento capillorũ lucrum animę factura, deinceps nequaquam cho-
reis se immiscebit. Moxq; accitam interrogauit, an vnquam sanctioris vitę, Deoq;
seruiendi habuerit voluntatem. Cui puella: Olim, ait, vortum suscepissẽ ad emen-
dationis formam instituti, si me capillamenti venustas nõ retraxisset. Et ego inquit

Magnã pe-
cuniã vim
illis distri-
buit.

Puellã quã-
dam capillo-
rum deton-
sione Deo
lucrat.

Elisabeth) hoc magis gratulor tuorum detonsioni capillorum, quo liquidius per-
uideo me tibi magnũ salutis ademisse dispendium, non plus gratulatur a filio meo,
si illum ad Romani fasces imperij prouchi contigisset. Statimq; assumptam puellã
lam, dato humiliori habitu, intulit xenodochio, illatq; ministrandi munus, quo
ad viueret, exequendum commisit. Cæterum remeantibus vndẽ venerant, paupe-
ribus, Deumq; magnificẽ collaudantibus, contigit nõ paucos languoribus & de-
fectu virium præpeditos, remanere noctem vnã, passimq; per xenodochij an-
gulos iacere. Quos miserata Dei famula, præcepit actutum, calis & titionibus lon-
go ordine cõcinnatis focum succendi, pauperibusq; e commo dẽ adhibitis, panis
singularem & senos nummos distribui, quorundam etiam pedes lauati, vngi que.
Tum repletis ingenti læticia pectõribus, omnis ille cõetus sublimi cantu personam
cœpit: cui sancta mulier & animi & vultus hilaritate non minimum est gratulata.

CAP. XXVI.

Cum autem residuum pecuniarum vndẽ semet sustentare habebat, simili pauperi-
bus largitate distribuere pergeret, q̃ cor ipsius vehementer ad inopes dilata-
tum esset: Magister futurę necessitati prospiciens inhiuit, associatis ei foeminis se-
ueriusculis, quã & facta illius morosius obseruarent, & dictis non audientem, hoc
est, egenis vltra, q̃ licebat, aliquid erogasse compertam, deferrent. Delata verò, con-
festim comparere iubeatur, & verbis & plagis castiganda, itã vt etiam alapis eam
vapulare aliquoties contigerit: quas illa ob recordationem Dominicę passionis
perpeti admodum gaudebat. Iussã dehinc singulos duntaxat nummos singulis da-
re pauperibus, itã paruit magistro, vt nihilo remissius misericordie obsequeretur
animo, dum inter plurimos singularem erogabat, quod non licebat in pauciores.
Quo comperto, magister ad votũ minus parenti, nummorum erogationẽ prostratim
interdicit, panũ verò permittit: quos & ipsos profusius distribui cœptos, ad minu-
tiora frustra restrinxit, cùm prius integri largirentur. Itã mira vicissitudine & ex-
cebat obedientia, & misericordia prouocabatur. Si quãdõ elemosynis erogati-
dis penitus superfedere, lepraq; contactos, aut alio morbo scedatos vel nõ recipere,
vel receptos missos facere iubeatur, videre mirũ fuit, vt singulari miseracione
affectu discruciatã, etiam foris languidiore corporis habitum præferret. Timẽbat
nimirum prudens magister teneritudini foeminarum, nè fortẽ attractu & deosculatio-
ne putidissimorũ vlcerum (ad quod opus miro ac stupendo desiderio ferebatur) in-
morbum

Observa-
miam eius
virtutem &
perfectionẽ

morbum aliquem incideret. Quibus verò misericordiae operibus interdictum ei nihil esset, ita ijs diligētissimam nauabat operam, vt cum in xenodochio, adiuuanti- bus ancillis, infirmiores lauaret, mūdatis lectos excuteret, atque in ijs reclinos, lodicibus ac stratis operiret, frequentissimè diceret: Quam benè feliciterque no- bificum agitur, quibus Dominum lauare, detergere, reclinare atque contegere per- missum est. Cui aliquandò ex pedisequis vna: Tibi, ait, cum huiuscemodi (squalori- bus) benè est: at nobis & alijs non ita. Hortabatur matres crebrò, nè post enixos li- beros, baptisma sacrum aut negligenter, aut differrēt: illud esse dicens stolidi, hoc imprudentis animi: vtrunque periculi plenum. Infirmis quoque, cum morti pro- pinquarent, ad eò sollicitè suadebat & expiandae conscientiae vacare, Eucharistiaq; & Vnctionis vltimae sacramenta percipere, vt mulierculam quandam, delicta con- fiteri diutius detrectantem, etiam vrgis castigauerit, excussoque verberibus negli- gentiae somno, consilijs audientem effecerit.

Moribus quid conu- luerit.

CAP. XXVII.

Alteri praeterea, quae vicina partui erat, hospitium ac inibi ad victum necessa- ria commodè contulerat, natamque prolem Elisabeth vocari, & sacro fonte initiari procurauerat: quotidieque puerperam, comportatis secum lautioribus edulis, inuiserat, cum eccè tandem mulier, eiusque maritus, vt ingratisimi, relicta filia, sublati pariter aliquot donarijs aufugerūt. Qua re Dei famula per ancillam, quam illò cum lautitiarum xenio lis miserat, comperta, ilicò iubet ad se afferri in- fantulam, allatamq; vxori militis cuiusdam, vt educaretur, cōmendari. Accito de- hinc vrbis Praefecto, mandat extemplò missis per compira singula statoribus, per- fugas insequi, vestigarique. Quibus minimè peruestigatis, ad preces cōuersa effecit, vt paulopòst redirent, prostratiq; veniam postularēt ingratitude ac perfidia: se- se penarū satis soluisse fatentes, cum manifesta numinis vltione progredi nequa- valentes, ad regrediendū, vellent nolent, cogentur. Remissa facillè culpa, dimit- tuntur abire cum filia, prius tamen detractò mulieri pallio, quod à Dei famula col- latum illi fuerat, dicente, ita remittendā iniuriā esse, nè denuò possit irrogari. Por- rò pallium ipsum virgini cuidam paupercula datū est: quae mox donantis merito per Dei gratiā illustrata, perpetuae semet virginitati dicauit. Quanquam autē Elisa- berth sanctorū reliquias pro Christiano more cereis & thure studiosissimè venera- batur, nummis etiā, quos manuum labore conquisisset, ad aras reuerenter oblati- visa tamen est sumptuosiora simulacra nō admodum probare, vt etiam cōnobitis quibusdam paupertatem professis, in sanū iporum ingressa, obiecerit anaglyptica opera ac sumptuosas imagines, dicens precium curadīs pauperū corporibus adhi- bēdum esse, & sanctorū memoriam religiosius animo, q̄ exteriore cultu habendā. Eidem cuidam praesens simulacrū, quod arte simul & precio excellere videretur, laudibus prosequenti: Ego, inquit, veritatē rei huius animo teneo, cuius tu iconem foris tantoperè miraris. Talibus ac tantis virtutū insignibus decorata Dei famula, Marthae quidē officium est fideliter executā, Marię tamē ocio non omisso. Cessanti à pietatis operibus & rei familiaris cura, mos erat solitudinem petere, oculos, ma- nus, animum ad caelestia sustollere, & quanta posset maxima intentione preces ef- fundere, neq; id quidē sine lachrymis: qua in re singularē prę se ferebat gratiā. Non enim, vt alijs euenire videmus, lachrymans deformiore tristitię nubilo vultū offu- scabat: serena facie, atq; hilaritatē dulcedine quadam cōditam praferente, rigabat lachrymis genas, vt gaudio illam flere, nō mœrore, cenferes. Neq; id mirum: quan- do quidē etiam aduersis vexata casibus, non contractū tristitia vultū, sed magis iu- cunda porrectum letitia gerebat. Diuinę quoq; contemplationis ignara non fuit, In contem- platione se- pē patitur ecstasim.

Facile igno- scit ingra- tis, non ta- men ab que iustitię cen- sura.

Non displi- cēt ei sacrae imagines, sed sumptus immodera- tus.

Exod. 34.

CAP. XXVIII.

Tandem

TRIVS
ober
ober
RVIII
S

eo lugubri squalore clamosoq; eiulatu praesentium oculos & aures impleverunt, vt omnibus ferè lachrymas excusserint: testati matrem se pientissimam, vnicumq; ac singulare paupertatis suae in terris per fugium amississe: nihil iam sibi residuum spei esse, nescientibus ad quem eant, solatium egestatis inuenturi. Porro ad quartu vsq; diem sacratissimi corpusculi prorogata humatio est, id exigente frequentissimo deuota plebis concursu. Nec erant horrori visentibus caput, ora, manus, omnino reiecta: cum in ijs, praeter pallorem, nihil prorsus neq; triste, neq; squalidum appareret. Pristina carnis teneritudo, & ad lenissimum queng, contactum facile cedens perseuebat. Videre tum erat, vt certatim aduolantes, pro se quisq; reliquiaru aliquid, vel de capillamento nudi verticis, vel de vnguium praesegminibus, vel de millarum papillis, vel de auricularum summitatibus, vel de lacinijs abiecta vilisq; tunice decerpere, & (quod audacius erat) praefecare festinarent: adepraeque portunculas maximi putarent, saepiusque deosculatas reuenter asseruarent. Preterea gratissimus odor nares omnium imbuebat, nihilque omnino vel minimi foetoris sub tanti spatio temporis a quoquam percipiebatur: veluti si pro hominis cadauere (cuius est proprium, mephitim exhalare) omnium thesaurus aromatum, ac suauissimè spirantia adessent myrothecia. Quarto demum die, peracta solennissimo ritu celebratione rei diuinae, praesentibus coenobitaru praestantissimis patribus, clericisque ac populi ingenti caeterua, in sacello xenodochij vicino, preciosum corpusculum perquam honorifice sepultum est. Decessit anno religionis nostrae millesimo, ducentesimo tricesimo primo, tertio decimo Calendas Decembris.

CAP. XXX.

Coepti autem mox thesaurus ille quam plurimis coruscare miraculis, & rebus ipsi declarare, quam mirabilis sit Deus in sanctis suis: adeo vt sedecim mortuos ad vitam excitasse, leprosis munditiam, surdis auditum, mutis loquendi facultatem, claudis gressum, caecis visum, miseris & calamitosi solatiu contulisse famatissimè praediceretur. Quae omnia Siffridus Moguntinus antistes, probatissimis documentis confirmata, Pontifici Maximo Gregorio nono transiisit. Qui comunito cum patribus consilio, post diligentissimam tantae rei discussionem, praesentibus Hierosolymae & Antiochia Patriarchis, multisq; Episcoporum, Perusia in coenobio fratrum Praedicatorum sexto Calendas Iunias, qui dies reuerendissimae Pentecostes erat, post lustrationem solenni more apparatusq; magnifico peractam, inter caeremonias sacrorum, beatissimam Elisabeth quarto, postquam decesserat, anno in diuarum rexit numerum: exedificatamq; ibidem aram, eius honori dedicauit, dedicatam ornauit, ornatam Pontificio more dorauit. Quibus honorifice tractatis, ac fama rei per Alemariam celeberrimè diuulgata, Siffridus antistes, cum ingenti populorum gaudio, leuandis è sepulcro sanctissimis ossibus diem constituit, citatis simul aliarum Ecclesiarum praefectis. Quo die incredibile dictu est, quanta Marburgum multitudo conuenerit vtriusq; sexus, ordinu & statuum diuersissimoru. Praesentibus igitur Imperatore Frederico, auream coronam sanctis reliquijs dicante, cum honorificentissimo inferioru principu coetu, Moguntino, Colonienfi ac Brementis Episcopis, necnon alijs plurimis temploru coenobiorumq; praesidibus, effosso tumulo, sanctissima leuantur ossa. Neq; verò continuo, caeterorum cadauerum more, horren di feroris exhalatio, sed tanquam reclusa preciosissimoru aromatu theca, gratissimus odor egressus, omnium, qui aderant, & nares imbuit, & animos ingenti gaudio perfudit. Imposita mox capsula plubea, sigillis Episcoporu obsignata, per mediu populi, inenarrabili desiderio praestolantis, magnificentissima pompa circumferuntur. Postridie patefacta iussu antistitu capsula, comperiuntur (visu mirabile) benignissimae miseratricis ossa praeter naturam non parum olei exudasse, guttatimq; sub oculis omni ex parte eiectione: quo perlitis quorunvis infirmoru artubus, optata pro voto sanitas tam velociter, quam feliciter conferebatur. Caterum constat monachum quendam Cistertiensem, cocontacto diuae Elisabeth sepulcro, priusquam ossa eximerentur, ab acto turbidissimi cordis morbo, quo per quadraginta annos miserè discruciatu suerat, pleno munere conualuisse, & quidè suo ipsius testimonio, quod etià iureiurando confirmauit. Liqueet etiamnum alteru, tam genere q̄ Ecclesiastica dignitate sublimem, sub idem tempus simili accessu tactuque, libidinosis affectibus atq; nequitias, quibus non paruo tempore subiacuit, multis cu lachrymis excussisse: vt idè ipse, magistro supradicto du peccata cofitetur, reuelauit.

CAP.

Ex defunctae corpore manat odor gratissimus.

Mephitis, terrae putor est.

Miracula ad monumentu eius.

Ascribitur Sanctorum catalogo.

Ei ossa honorifice effusimè cleuatur.

Spirat odorem suauissimum.

Oleu exudant.

Eius olei miracula.

IRIUS
ber
ber
RV III
S

DE multis verò miraculis, quæ post per famulam suam Deus operari dignatus est, hæc ad nos constanti veritate pervenerunt. In primis memorie proditum est, Henrico Cisterciensi monacho, dies noctesque grauissimis doloribus vexato, ita ut eiulatu clamoribusque fratres omnes ad compassionem moueret, nocturnam candida veste apparentem suasisse, votum diuæ nuncuparet Elisabethæ, consequi sanitatem desideraret: omittenti insecuta nocte itidem apparuisse, idemque dixisse. Illum, quando Abbas Priorque cœnobio abessent, consulto seniorum votum nuncupasse, atque sequenti nocte comparente iterum prædicta femina, agnumque Crucis edente, conualuisse protinus. Reneris deinde patribus rem, que acciderat, miraculo quidem fuisse: voti verò nuncupationem non admodum probatam, quod dicerent, solere sapere monachos cacodæmonum illusionem ad malum sub specie boni permoueri: maximè, cum nullo monachorum sua sponte votum sit integrum. proinde melius ac securius videri, si peccatorum confessione factam animam Deo, corpus cœnobio condereret. Quarto dehinc feminam cœnobii cessatori visam dixisse, quando implere, quod suscepisset, votum intermitteret, pristinam esse recasuram infirmitatem, atque, ut antea, tantisper exagrandum, quod ad in animum soluere debitum induceret. Quas minas effectu misero euertente, monachum, facta sibi potestate, ad iter accinctum, extemplo ita conualuisse, ut per soluto gnauiter voto, nihil tale unquam postea sit expertus. Cōstat etiam puellæ cuidam è Moguntino territorio poculum petenti, cum à porrigente diceretur, Accipe ut diabolus imbibas: protinus immillum esse cacodæmonem. Illam intumescere vehementer utero, exclamasse, flammigerantē sibi per fauces transmissum titonem, miserisque ac inconditis gestibus visentes partim perterrefacere, partim ad lachrymas permouere: atque ita per biennium vexatione durante, demum sarcophago diuæ Elisabethæ præsentatam, cum paululum ibidem panis ac vnde sacra insumpisset, cōfestim recepta mente, exactoque nequam spiritu, cunctis qui aderant stupētibus, ad sanitatem rediuisse. Notum etiam apprimè est, Theodorico Traiectensis diocesis incolæ, contractam ac prostris inutili ad humanos vsus manum habenti, qui bis diuam Elisabethæ inuiserat, minimè tamen voti compos effectus, cum tertio plena fide iter esset ingressus, occurrisse virum ætate senili, reuerendo vultu, facundia prompta, ac quod tenderet interrogasse. Cumque ille, Marpurgum ad celeberrimam diuæ Elisabethæ tumbam, respondisset: data benedictione, subiecisset, ut consequenda salutis certus pergeret, manumque, fouea sepulchrali penitus inferret, atque deinceps diuum quoque Nicolai honore prosequeretur: præterea imprudentes nominasse eos, qui perquisitis sanctorum reliquijs, votisque pro more Christiano solutis, statim discederent: cum persequerentur in precibus ardor, fidesque Deo & sanctis maximè placeret: atque his dictis, conualuisse. Illum eiusmodi verbis audientem, immissa tumbæ manu, perquam celestiter curatum fuisse.

CAP. XXXII.

Celebre quoque admodum est, Hermannum ex Coloniensi territorio, clausum in carcere neruoque confictum, post inuocatum integræ fide Elisabethæ, nocturnam eandem conspexisse, consolantemque non sine ingenti læticia audiuisse: in poculo deinde appensum, permissoque iudicis, cum satis ad mortem pensilis fuisset, depositum, præsentibus patre ac patruo mirabiliter reuixisse. Insigniter etiam liquet, Burcardum Moguntinæ diocesis scholarem, profluentibus aqua vorticibus, dum incautiùs piscatur, absorptum mortuumque, post inuocata per eos, qui aderant, supplici voto diuæ Elisabethæ opem, vitæ redditum esse. Itidem Berelinum, eiusdem territorij puerum quadrimum, post indubiæ mortis signa diutius adnotata, imploratis per matrem meritis famatissimæ Elisabethæ, viuum sanumque surrexisset. Quin & alterum pari ferme ætate puerum, miserabili in puteum euentu prolapsum, facta ad diuam Elisabethæ deuotione per eum, qui tum fortuitu superuenerat, mortuumque difficulter admodum extraxerat, protinus rediuium in pedes constitisse. Famatum præterea non mediocriter est, Fredericum è Moguntino territorio natandi peritissimum, cum in amnem se lauandi gratia misisset, & pauperi cuidam olim cæco, tunc meritis diuæ Elisabethæ videnti, vndas per contemptum inspergeret, exasperatum audiret vicissim precari, nè unquam viuus, cui innatabat, aumen

S U

Per visum
sanat miser-
rimè vexa-
tum.Dæmonia-
ca sanatur.Contracta
manus ioco
curatur.Mortuo re-
dit ad vitæ.Item alij
plures.

lumen egrederetur, vindice Elisabeth, à qua lumen ipse adeptus esset, confestim ob-
 stupescens nervis ac viribus subtractis, ad ima lapidis instar ruisse, extraximque
 haud dubie pro mortuo, post votum diuæ Elisabeth per propinquos nuncupatum, ex-
 templo pristinum viuendi munus recepit. Clarum item est, Iohannem è Moguntina
 diocesi innocentem vnâ cum fure quodam depræhensum, mortique pariter adiudi-
 catum, rogasse præsentem, pro se Deum ac diuâ Elisabeth precarentur, nè aliter, quàm
 meruisset, supplicium lueret. Nec mora, è duobus in patibulo suspensis, strangulato
 noxio, in fonte missam celitus accepisse vocem, consideret sanctissimæ Elisabeth, cuius
 esset quamprimum patrocinio liberandus: statimque rupto funiculo, illæsum deci-
 disse, exclamasseque: Tu me pietissima Elisabeth liberasti. Quibusdam autem de
 lapsum appendi de integro debere dicentibus, respondiisse iudicem, nolle se denuò
 suspendi permittere, quem Deus liberasset. Ferunt etiam Volcmaro, cœnobitæ san-
 ctissimæ in territorio Moguntino, qui cõtrita molaris lapide manu altera, inten-
 sissimis die noctuque doloribus angebatur, post inuocatum diuæ Elisabeth subsidium,
 sub nocturnis tenebris sanctam apparuisse, tactuque placido ad eò celerem tulisse
 opem, vt cum manè confratribus restitutam in pristinum decus manum ostendisset,
 cundos verterit in stuporem.

CAP. XXXIII.

Pallam quoque est, puerum ex eodem territorio clausis genis ita natum, vt à gla-
 bro superciliorum vertice deducta pellicula, totos oculorum operiret orbes,
 iam quinquennem sacro diuæ Elisabeth busto præsentatum, posteaquam mater im-
 ploreatis supplicii deuotione sanctæ illius meritis, sumptam è sepulcro terram destina-
 ta luminum aræ alleuisset, cum ingenti omnium, qui aderant, admiratione, dirupta
 membrana, visum recepisse. Nec minoris est miraculi res gesta, quæ sequitur: Bea-
 trix, Moguntini territorij puella, post varias infirmitates, quibus diu miserèq; vexata
 fuit, ad postremum antè quidem struma, post verò gibbo enormiter excrecentibus,
 duplici pressa pondere, prono in terram capite, iunctisque ad genua manibus, re-
 preare cepit, omniumque oculos miserabili spectaculo sauciare. Hanc cum mater
 ad tumbam diuæ Elisabeth corbi impostam deportasset, nec vllam per decem dies
 opem fuisset experta, impatienter admodum tulisse fertur, dixisseque: Quid tu, o
 domina Elisabeth, omnibus pietatis tuæ beneficia confers, & me solam, miserimo
 infortunij genere deiectam, sine solatio derelinquis? Cumque sic quæsta, quæ venerat,
 rediret, minitans ab eius se inuocatione, quoscunque posset, auersuram, & iam mil-
 liare ampliusque confecisset, pulcherrima quædam matrona noctu quiesceti puellæ
 apprens, post contactum blandissima lenitate iugulum dorsumque, mandat vt sur-
 gat, ambuletque. Quæ mox plenissimè sanitati redita, cum postridiè, quid per quie-
 rem vidisset, matri enarrasset, effecit vt ambæ denuò ad sepulcrum liberatitæ suæ
 redirent, gratias immortales eidè agentes: ac sic Deo collaudato, ac dimissa ibidè
 corbe pro testimonio tantæ rei, domum quam lætissimæ reuertentur. Tradunt
 præterea, Gertrudem ex eodem territorio, ob crus vtrunque contractum, incuruato
 corpore miseram, in somnis admonitam, ad diuum Nicolaum vt proficisceretur.
 Eò deportatam, vnus quidem cruris incommodo liberatam fuisse: alterius verò
 incolumitatem, non nisi contacto sepulcro diuæ Elisabeth, recepisse, cum prius ad
 amentiam vique fuisset ex cruciata doloribus. Aliam quoque Gertrudem eiusdem
 diocesis, cum per annum & amplius molestissimam fuisset experta cæcitatem, ac
 alienis semper manibus deducta, ad inuocationem diuæ Elisabeth, clarissimè illustra-
 tam esse constat.

CAP. XXXIIII.

Perquam celebre etiannum est, Henrico ex Moguntina similiter diocesi, cæco
 penitus, posteaquam diuæ sepulcrum Elisabeth inuississet, ita mirificum optata
 lucis impensum fuisse beneficium, vt post eidem hæmorrhoidè ac vitæ desperatione
 laboranti, cum puluerem memorati busti aquæ permistū insumpisset, desideratum
 prouenit auxilium. Mechtildi quoque, Treuirensis territorij puellæ, quæ cæca, surda,
 muta & clauda erat, suscepto à parentibus ipsius ad diuam Elisabeth voto, opem sa-
 luberrimam, omnimoda sanitatem consequuta, impensam esse, tam veraciter quàm
 constanter literis mandatam est. Sed & Heluigi ex eodem territorio foemina, ocu-
 lis iam per annum captæ, cum inuocatis diuæ meritis Elisabeth, ad eius se tumulum
 duci procurasset, lucem vnus quidem oculi in præsentiarum esse restitutam accepi-
 mus:

Preclara sa-
 nè miracu-
 la.

Suspensus
 in patibulo
 ab Elisabeth
 liberatus.

Puer cæcus
 terra sepul-
 cri eius sa-
 natur.

Per visum
 curatur pu-
 ella miser-
 rima.

Item alia
 foemina.

Cæca videt.

Diuersa in
 vno hofe
 miracula.

Item in pu-
 ella.

Nota cura-
 tiōis modū.

ER IUS

10 ber
 10 ber
 RV III
 S

mus: alterius verò, non nisi domum reuerſa, cum ei ſancta per noctem adſtitit, monens, vt aræ adhibita, ventulum ſibi panniculo byſſino, ſuper quem Chriſti corpus poni ſolitum eſt, fieri poſtularet: hocque factò, pleniffimam geminatæ lucis gratiam protinùs collatam eſſe. Quid denique Theoderico, Moguntinæ diocæſis incolæ con- tigerit, ſilentio prætereire non oportet. Is viroque crure debiliſſimus, nuncupato ad diuam Eliſabeth voto, cum eius ſe tumbæ partim reptando, partim aliorum auxilij viam conficiendo repræſentâſſet, nec per decurſum integri menſis quicquam opus aſſecutus fuiſſet, qua venerat, ſolita domum tarditate reuertitur. Cui in itinere ad hunc conſtituto, iuxtaque alium agrotum noctû quieſcenti, viſum eſt perfundi ſe plurimam aqua, totumque madefcere. Quapropter ſomno experrectus, in adiacentem ſtomachi coepit, querens, ab eo ſe vndis eſſe perſuſum. Qui rem, vt erat, conijciens, nega- ſe quicquam liquoris lecto intuliſſe: ſubiūgitque, credere ſe perſuſionem cuiſcunq; di ſalutarem ipſi & eſſe & fore: tantummodo ſurgeret, greſſumque moliretur. Miræ & glorioſa res. Qui cubitum debiliſſimus ierãt, ſaniſſimus è lecto ſurrexit: ita vt in poſitos humero ſcipiones, quibus inter reptandum vti ſolebat, ad ſepulcrum diuæ matronæ tam viuaciter quàm feliciter tulerit: adis que pro adepto munere gratia- latus domum remeauerit.

Per viſum reſtituitur claudus.

S U

HISTORIA SANCTI EADMUNDI REGIS ANGLIÆ ET MARTYRIS, AVTHORE ABBONE Floriacenſi Abbate: qui claruit Anno Chriſti 970.

Vide Vitã Oſwaldi Epilcopi Tomo 5. Octobris 15

PRAEFATIO AVTHORIS AD DVN- ſtanum Archiepiſcopum Cantuarienſem.

Dorobernẽ ſis Eccleſia eadem, quæ Cantuarienſis.

Domino ſanctæ metropolitanæ Dorobernenſium Eccleſiæ Archiepiſcopo Dunſtano, verè moribus & ætate maturo, Abbo Floriacenſis monachus Leuita, etſi indignus, à Chriſto Domino irriguũ ſuperius & irriguum inferius. Poſtquàm à te, venerabilis pater, digreſſus ſum cum multa alacritate cordis, & ad monaſterium, quod nōſti, feſtius redij, coeperunt me obnixè ij, cum quibus fraternæ charitate detentus hoſpitando hæctenùs degi, pullare manu ſancti deſiderij, vt mirabilium patratoris Eadmundi Regis & martyris paſſionem literis digererem, aſſerentes id poſteris profuturum, tibi gratum, ac meæ paruitatis apud Anglorum Eccleſias non inutile monumentum. Audierant enim, quòd iam pluribus ignotam, à nemine ſcriptam, tua ſanctitas ex antiquitatis memoria collectam, hiſtorialiter me præſente retuliſſet domino Roſenſis Eccleſiæ Epilcopo, & Abbati monaſterij, quod dicitur Mealmesbyri, ac alijs circumaſſiſtentibus, ſicut tuus mos eſt, fra- tribus, quos pabulo diuini verbi Latina & patria lingua paſcere non deſinis. Quibus fatebaris oculos ſuſſuſus lachrymis, quòd eam iunior didiciſſes à quodam ſene decer- pito, qui eam ſimpliciter & plena fide referebat glorioſiſſimo Regi Ethelſtano, iure- iurando aſſerens, quòd eadẽ die fuiſſet armiger beati viri, qua pro Chriſto marty- occubuit.

Cuius aſſertioni quia intantum fidem accomodãſti, vt promptuario memoria verba ex integro reconderes, quæ poſtmodum iunioribus mellito ore erucentes: coe- perunt fratres inſtantius meæ puſillitati incumbere, vt eorum fruenti deſiderio ſa- riſfacerem, ac pro virium facultate tantorum operum ſeriem perire non ſinere. Quorum petitioni eum pro ſui reuerentia nollem contradicere, poſthabitis aliquan- tulum ſecularium literarum ſtudijs, quaſi ad interiorem animæ philoſophiam ma- contuli, dum eius, qui verè philoſophatus eſt in throno regni, virtutes ſcribere pro- poſui: maximè tamen eas, quæ poſt eius obitum ſeculis inauditæ factæ ſunt: quibus nemo crederet, niſi eas tuæ aſſertionis irrefragabilis autoritas roborâſſet. Siquidem tu, cui nix capitis credi compellit, quòd referebas de ea, quæ nunc eſt, in corruptio- ne Regis, quidam diligentius requiſiuit, vtrum hæc ita eſſe poſſent. Cuius quaſitioni ambiguum volens purgare tu vaſtæ petitiæ ſacrarium, pro exemplo adieciſti, quòd multo magis audientium attonita corda cõcuſſit, quia ſanctus Domini Cuthbertus, incomparabilis confeſſor & Epilcopus, non ſolum adhuc expectat diem primæ re- ſurrectionis incorrupto corpore, ſed etiam perſuſus quodam blando tepore. Quod ego

Regis Ed- mundi cor- pus in oc- rupeum ma- net.

Nota lector rem admi- ratione di-